

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

MEDEDEELINGEN VAN DEN BOND DER OOSTVLAAMSCHE
FOLKLORISTEN

Maatschappij zonder winstbejag

Secretariaat van den Bond :
L. VERLODT, Zalmstraat, 69, Gent
Penningmeester :
CL. TREFOIS, Steenhouwerstr., 36,
Ledeberg-Gent Postcheckr. 111.318

Redactie van Oostvl. Zanten :
Prof. Dr. P. DE KEYSER,
Egmontstraat, 14, Gent.
Clemens TREFOIS, J. BOES.

DIT IS
DIE EXCELLENTE KRONIJKE VAN
DE BRAHMISTEN OFTE VAN DEN
GENTSCHEN TEERLINGBAK !

door EMILE ANDELHOF.

WOORD VOORAF.

« Spelen en drinken », getuigde reeds Tacitus, « zijn de twee grootste vermaken van de Germanen ». Indien dat waar is, verloochenen de Gentenaars allerminst hun voorvaderlijken aard. Niet alleen is het aantal drankhuizen, cabareten, herbergen ofte staminees (estaminets), koffiehuisen ofte cafés hier sedert de Middeleeuwen steeds bijzonder groot (*) geweest, maar tevens het aantal speel- of sportgelegenheden.

Het gansche gamma der gezelschapspelen : van schietdoelen in torens en gangen met hand-en kruisboog, zelfs balpijp tot vogelpik toe, van rolbaan in 't droge tot biljart, van kaartspel, schaak-en verkeerbord, domino, ganzenspel en lotto tot teerlingbak, vindt men hier in verbijsterende verscheidenheid terug, en, voor de beoefening van al die verschillende spelen en sporten bestaan (of bestonden) er tallooze maatschappijen met voorzitter, secretaris, penning-

(*) Zie P. DE KEYSER, De Folklore van de Uithangborden, Oostvlaamse Zanten, 9e jg. (1934), nr. 1.

meester ofte schatbewaarder, commissarissen, bestuursleden en... leden.

Vele dier maatschappijen hebben naast vermaak, kortswijl en laving der dorstige kelen, een liefdadig doel. Dat ook is een Gentsche karaktertrek. De Gentenaars mogen ruw zijn in woorden en doening, zij hebben doorgaans een goede inborst, een gevoelig gemoed en een « gouden » hart waar het noodlijdenden en misdeelden geldt. De sociale zin van de Gentenaars is trouwens een karaktertrek, die reeds vroeg door geschiedschrijvers en vreemdelingen (***) werd opgemerkt, en een onmiskenbare uiting ervan is zonder twijfel dien drang tot het stichten van maatschappijen.

Ten allen tijde zijn de maatschappijen talrijk geweest te Gent en wie er zich wil van overtuigen bezoeken ons « Museum van Folklore », waar een der omvangrijkste en belangwekkendste afdeelingen geheel door de stoffelijke overblijfsels of relikwieën van Gentsche volksmaatschappijen wordt ingenomen.

In 't bijzonder valt er de stand van de kenteekens met de wonderlijkste en zonderlingste zinnebeelden op.

Onder die maatschappijen van diverse pluimage bekleeden de teerlingmaatschappijen een eereplaats, door hun getal, hun verscheidenheid, hun koddige of raadselachtige benamingen, rijk aan folkloristische herinneringen en wetenswaardigheden. We verblijden ons dan ook buitengewoon dat een van onze meest vooraanstaande Gentsche folkloristen, den Heer Emiel Andelhof, lid van den Bond der Oostvlaamsche folkloristen van d'eerste ure, er heeft toe kunnen besluiten uit zijn onschatbare ervaring van Gentsche typen en toestanden en kennis van het Gentsche volks- en maatschappijleven, deze pittige bladzijden te hebben willen opstellen.

De lezers van « Oostvlaamsche Zanten » kennen sedert lang zijn altoos boeiende bijdragen over « Gentsche typen », « Gentsche maatschappijen », « Gentsche spelen », thans krijgen we niet één artikel, maar een héél boekje aan den « Gentschen Teerlingbak » gewijd. Zonder eenigen twijfel zal de « Excellente Kronijke » van dit bij uitstek Gentsch spel bij het Gentsche publiek en ver daarbuiten een grooten en verdienden bijval ondervinden. Want al moge het aloud gezelschapspel met de rammelende teerlingen in de Gentsche estaminets en koffiehuisen er met den modernen tijd er op zijn achteruit gegaan, de « teerlingbak » is en blijft nog steeds populair te Gent. Moge ganzenspel en lotto, die naar de kinderkamer zijn

(**) Zie V. FRIS, Laus Ganda, Gand, Siffer, 1914, P. DE KEYSER, Gent in de Literatuur en in de Folklore, Gent, Volksdrukkerij, 1935.

verhuisd, definitief tot het herbergverleden behooren om er plaats te maken voor biljart- en bridgespel, de teerlingbak heeft samen met de tric-trac moedig stand gehouden.

Ten bewijze dat de teerlingbak en de volkshumor hun rechten te Gent niet verliezen, kan de volgende zeer actueele woordspeling, die aan het teerlingspel is ontleend, uitwijzen.

Ter nagedachtenis en ter eere van een van Gent's meest verdienstelijke burgemeesters op het gebied van het oudheidkundig en artistiek verleden der Arteveldestad, Baron Emile Braun, heeft het huidig stadsbestuur aan den voet van het Belfort de beroemde « Fontein met de Geknielden » van Beeldhouwer Baron Georges Minne laten oprichten.

En weet ge met welken naam de Gentsche Uilenspiegel zonder een zweem van geringschatting of zelfs van irreverentie Georges Minne's meesterwerk heeft gedoopt ?

Neen ?

Alea jacta est : « De Pietjesbak » !!!

Is er in korter woorden welsprekender hulde denkbaar aan het « edel teerlingspel » dat in Gent's veste sedert menschegeheugen gehanteerd wordt ? De « Excellente Kronijke van de Brahmisten » van Emiel Andelhof komt dus op het goede oogenblik.

De folkoristen in het algemeen en de Gentenaars in 't bijzonder mogen er veel plezier en Gentsche leute aan beleven !

P. DE KEYSER,
Voorzitter van de Oostvlaamsche Folkloristen.

DIT IS DIE EXCELLENTE KRONIJKE...

Motto : Alea jacta est !

INLEIDING.

Sinds lang waren wij voornemens het spel met den teerlingbak te beschrijven, toen wij tijdens het opmaken van ons opstel verrast werden door de vondst van een in dien aard uitgegeven werkje dat het licht zag in het jaar 1860, dat later herdrukt werd en heden alweer een nadruk beleefde. Niettegenstaande deze verrassing besloten wij toch onze beschrijving de wijde wereld in te zenden. De teerling is geworpen !

Het plots heropgedoken werkje droeg als opschrift « Het boekje der teerlingen » en werd opgesteld door Hoerberleboe. Die Hoerberleboe was niemand anders dan de Volksdichter en Tooneelschrijver Napoleon Destanberg, een groot vriend van Lodewijk De Vriese, onzen overleden deken der Oostvlaamsche Folkloristen. Laat ons toe tusschen haakjes hier bij te voegen dat Napoleon Destanberg onder andere ook eene Gentsche zedenschets schreef in één bedrijf met titel « De Teerlingers » die opgevoerd werd in Minardsschouwburg te Gent, den 2 April 1861, en ten tweede dat zijn stoffelijk overschot het eerste was dat op het gemeente-kerkhof der Brugsche-poort te Gent, ter aarde werd besteld. Men vindt zijn klein praalgraf, een obelisk, bij den ingang rechts, wanneer men den doodendakker betreedt, overlommerd door een kleinen treurwilg.

Wij hebben onze verzameling van spreekwijzen afgeluisterd rond den teerlingbak, met die van Hoerberleboe vergeleken en hebben de opsomming ervan nagenoeg dezelfde bevonden, doch wij hebben zorg gedragen over zekere aanhalingen een floersken te hangen, ten einde onze studie zoo deftig mogelijk aan te bieden ; ten ander, de Gentenaar heeft maar een half woord vandoen. Al de spreekwijzen zijn die van Groot-Gent ; met die verschillend van gemeente tot gemeente, hebben wij ons niet ingelaten en hetgeen wij over het spel met den teerlingbak weten te vertellen, bieden wij gulhartig den lezer aan, met vriendelijk verzoek ons niet al streng te beoordeelen : wij moeten immers de gezegden zoo trouw mogelijk neerschrijven zooals ze zijn in het belang van onze Folklore.

HET SPEL.

Het spel wordt meestal in de herbergen uitgevoerd en het materiaal ervan bestaat uit ten 1ste een teerlingbak, ten 2de vier teerlingen, ten 3de twee stukken krijt. Kannekijkers beweren dat men niet

goed kan ingespannen zijn zonder een goeien pot bier. Wij voegen er dus bij, ten vierde : eene « stijve » pint !

De *teerlingbak* heeft gewoonlijk eene doorsnede gelijk aan de breedte eener herbergtafel. Hij is achtkantig of beter gezegd achzijdig, waarvan iedere zijde eene gelijke breedte heeft. Hij is tien centimeter diep en draagt op den bovenkant der zijden een platten breeden rand welke men de *spond* noemt. 't Is op die spond dat men bij middel van *krijt* alle aantekeningen brengt aangaande het kamp van het spel.

Het viel eertijds aan den Gentenaar gemakkelijk te oordeelen in welke herberg het spel van den teerlingbak gebeurde, wanneer hij door de straat toog. Hij hoorde het kaatsen, rollen en rammelen der teerlingen op den bodem van den bak verscheidene huizen ver. Heden echter is dat lawaai verminderd sedert dat het modernisme er zich heeft weten meê te bemoeien : het heeft den bak van een korken bodem voorzien en, het voor de liefhebbers, zoo aangenaam lawaai van het geklots der teerlingen bijna geheel en al versmacht. Dat het spel van den teerlingbak niet zoo spoedig uit de zede van de herbergbezoekers zal geroeid worden, trots alle bestane sport, is zeker : zou er één gentsch drankhuis zijn dat zulk tuig niet bezit ? En vele houden het in eere ! Wij herinneren ons dien gezien te hebben van de herberg « Het misverstand » eertijds gelegen op den hoek Papegaaistraat aan den Galgenberg te Gent. Die teerlingbak was een echt kunststuk. In zijn bodem was het uithangbord « het misverstand » (1) door verschillende soorten meubelhout ingelegd. De afdeeling die alleen nog is gebleven in het geheugen van oude Gentenaars, bestond uit twee brouwersgasten een gevulde ton opheffend door middel van een bierboom, doch hierom malkander den rug toekeerend zoodanig dat de eerste links-op wilde en de andere rechts — ten gevolge van een misverstand.

Het uithangbord en die teerlingbak kunnen gerust eene plaats vinden in ons museum.

Reeds zijn wij zoo gelukkig geweest dien van de « koolkappersgilde » te kunnen plaatsen. Hij ook heeft een bodem door verschillende meubelhoutsoorten ingewerkt en verbeeldt Sint Martinuskerk, met vier koolen en teerlingen. Het vaandel der gilde dat niet minder merkwaardig is, en aan den wand in het Museum prijkt, dagteekent van 1817.

Een ander teerlingbak van een bijzonderen vorm, vinden wij in

(1) Zie Oostvlaamsche Zanten 9e Jaargang nr 1, 1934, Jan., Febr., blz. 3.

de Kuip van Gent : hij heeft de breedte en lengte van eene herberg-tafel en de teerlingen zijn als poeljeneieren zoo groot.

Elders in de Kuip — bestaat nog een teerlingbak groot als een wagenwiel!

In tegenstelling met deze vier genoemde buitengewone herbergmeubelen denken wij nog met weemoed, hoe wij ons als kinderen zoo hartelijk vermaakten bij het spelen met ongelijke teerlingen in moeders *kapbord*!

HERKOMST DER TEERLINGEN.

Wij hebben meer dan eens opgemerkt dat hartstochtelijke liefhebbers gaarne spreken over het « edel » spel van den teerlingbak. Als men wel nadenkt hoe die edelheid ontstond, dan moet men toegeven dat deze soort van ridders niet geheel en al ongelijk hebben. Ziehier wat Napoleon Destanberg er over zong :

De teerling is een « edel » spel
Dat niemand ooit in slaap kan wiegen
en kijft en raast het somtijds fel
't en zal toch geen mensc bedriegen.
Wat speelt eenieder met gemak
Waar vaagt men groote en kleine schreven
De teerlingbak (bis)
Die vreugd kan geven.

En waarom zou hij het niet gedaan hebben? De minnezanger Rutebeuf zong wel in de 13de eeuw : *lidiz (1) de la griesche d'yver* over de teerlingen en Eustache Bonchamps wijdde er een grootsch gedicht aan voor titel dragend : *le dit du gien des dez. (2)*

Dat de teerling zoo oud is als de straat mag gezegd worden doch men is beneden de waarheid, want hij is veel ouder dan zij. Hij bestond reeds in het begin onzer tijdrekening, want ziehier hoe de Bijbelsche geschiedenis er over zinspeelt :

« De vier krijgsknechten, die meer in 't bijzonder de kruisiging « voltrokken hadden, verdeelden onderling de kleederen van Jezus. « Aangaande den langen rok echter, die geheel uit één stuk ge- « weven was, spraken zij tot elkander : laat ons dien niet scheuren, « maar *er het lot over werpen*, wien hij zal toebehooren. Zoo ging « wederom een woord der Schrift in vervulling luidende : Zij heb- « ben onder elkander mijne kleederen verdeeld en over mijn gewaad

(1) De sprake van het Grieksch teerlingspelen.

(2) De sprake van het teerlingspel.

« *het lot geworpen* » (Matth XXVII ; Marc XV ; Luc XXIII en Johan XIX).

Hieruit is wel te besluiten, meenen wij, dat de vier krijgsknechten, teerlingen gebruikt hebben om *het lot te werpen* om het gewaad van Ons Heere. De teerlingen hebben hier eene ongelukkige rol gespeeld. Pierre Manaut in zijne beschrijving van *Les jeux de dés* bevestigt het feit : « La tunique sans couture du Christ fut jouée aux dés par les soldats qui montaient la garde de la croix ». Het is bijgevolg noch leugen, noch uitvinding wanneer men op eene godsdienstige schilderij de teerlingen als symbool afgebeeld ziet aan den voet van 't kruis waarop Christus gestorven is. Alle twijfel blijft dus uitgesloten.

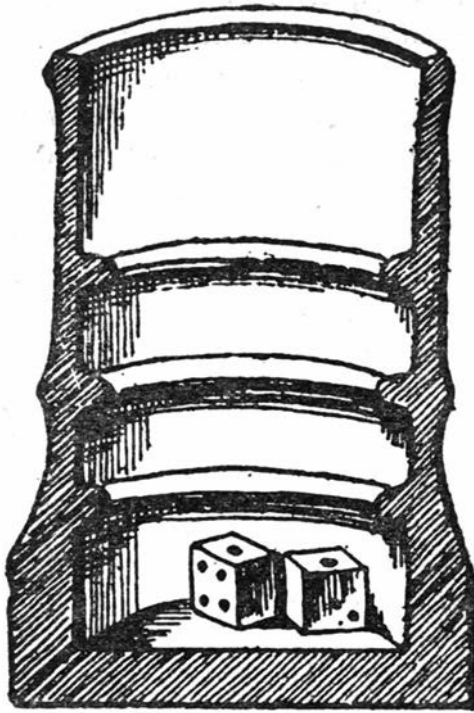
De Romeinen kenden een spel, Alea genoemd, dat uitgevoerd werd door middel van kleine beenderen. Het verschilde eenigszins met het hedendaagsch spel doordien de teerlingen maar op vier zijden oogen (of punten) hadden : de 1 tegenover de 6 en de 3 tegenover de 4. De 2 en de 5 bestonden niet : deze twee vlakken waren bolvormig zoodanig dat de *tali* — die teerling — steeds op eene zijner vier platte vlakken terecht komen moest. De grootste worp was *de venusworp* 1-3-4-6, de minste worp, *de cannisworp* 1-1-1-1. Het is de *tali* die de voorgaander is van den *Tesserae*, deze droeg zes vlakken juist gelijk onzen hedendaagschen teerling. Die wijziging wordt toegeschreven aan den schranderen Palamedes aan wien wij den vuurtoren, schijf, maten, gewichten, kalender, munt, eclips, enz. verschuldigd zijn en die vijf eeuwen vóór onze jaartelling hoofd der Grieken was. Hij zou onder andere ook het schaakbord en den teerling uitgevonden hebben, opdat zijne krijgsmannen zich konden vermaken tijdens het beleg van Troje dat vele jaren duurde.

De Romeinsche keizer Claudius schreef een werk over de teerlingen en zijne drift voor het teerlingspel was zoo groot dat hij vergat zich te voeden gedurende verscheidene dagen.

Het teerlingspel werd in Rome alleen geduld tijdens de kermis ter eere van Saturnus dit is op 17, 18 en 19 December. Op andere tijden van het jaar verstopten de spelers zich voor het spelen, want het was verboden en de wetten waren zeer streng ; aanzienlijke sommen werden gewonnen maar gingen ook te loor. Men waagde in het spel tot zelfs zijne persoonlijke vrijheid. Menschenlevens zijn te betreuren geweest : verliezers pleegden zelfmoord.

Elke worp had zijn naam waarvan er vier en zestig gekend zijn gebleven. De grootste was de drij zessen 6-6-6, de kleinste de drij

azen 1-1-1, wat veronderstellen doet dat men met drie steenen speelde.

Kroes met hindernissen.

In de middeleeuwen, waren de teerlingen het aangebeden spel der ridders ; men gebruikte voor het werpen een bijzonderen kroes, zooals dien van het tric-tracspel, doch met dit verschil dat die kroes twee hindernissen had om de teerlingen van den bodem weg te jagen, zoodanig dat zij tuimelen moesten om uit den kroes te geraken.

Toen bestonden vereenigen van teerlingmakers waarvan de ambachten blazoenen bezaten ; — en zelfs teerlingspelzalen of — scholen (*scholæ deciorum*).

Dat er van het teerlingspel veel misbruik werd gemaakt is bewezen door de geschiedenis en de stad Athene weet hier best van mede te spreken !

Het moffelen, bedriegen en zeuren bestond op groote schaal en was algemeen. Men gebruikte hiervoor bijzondere teerlingen. Gewetenlooze bankers hadden er valsche. Deze waren uiterlijk normaal, doch inwendig hol in het bovengedeelte en opgezoomd met staal in het onderste, derwijze dat de teerling, onder den worp zich altoos in dezelfde houding kwam stellen !

Ziehier wat Etienne Borleau aanhaalt uit de statuten der teerlingmakers in zijn « Livre des Métiers » : « Nul deycier ne peut ne ne doit fère ne acheter des plonmez de quoi qu'ils soient plonmez, soit de vif-argent ou de plons, car l'euvre est fausse et doit être arse. » De vertaling hiervan is : geen teerlingmaker mag noch behoort te maken noch te koopen geloode teerlingen met gelijk welk metaal gelood, hetzij kwikzilver of lood, want het is valsch werk en moet verbrand worden.

In de middeleeuwen waren de teerlingen van hard hout, been of ivoor.

Het spel was een echte geesel in de XIIIe eeuw. Men beweert dat het Philippe-Auguste was, koning van Frankrijk die het teerlingspel in zijn land liet invoeren.

Lodewijk IX (1254 en 1256), koning van Frankrijk, was onmachtig dien geesel tegen te houden niettegenstaande besluiten en verordeningen verbiedend aan voortverkoopers, handelaars en herbergiers, teerlingen te verkoopen of te bewaren, op straf van zware boeten. De drift voor het spel bleek twee eeuwen nadien ver van uitgeroeid te zijn. Den 5 Mei 1423 predikte de H. Bernardus van Siëna zoo hevig tegen de kansspelen dat de geloovigen, thuis gekomen, de teerlingen in het vuur wierpen. Dit laat niet dat de handel er van zeer winstgevend bleef.

De Vlamingen waren de grootste leveranciers zelfs in de XVIIe eeuw. Men heeft teerlingen gevonden in Egyptische graven wat nog eens te meer een degelijk bewijs daarstelt van hunne oudheid. H. R. D'allemaigne schrijft hierover :

« Le jeu des dés a été connu des anciens Egyptiens et dans les sarcophages que les fouilles récentes amènent de jour en jour dans nos musées, on trouve assez fréquemment des dés qui ont la forme de pyramides superposées et dont les faces sont des triangles ; le musée du Louvre possède des spécimens très variés de ces espèces de dés ».

In 1738 vond de mechaniker Gallondi een teerlingspel uit dat bewaard is gebleven in het *Observatoire de Paris* ; in 1821 werd voor een dergelijke uitvinding brevet genomen door zekere M. Jernstedt.

Teerlingen met acht, twaalf en zestien vlakken bestaan. Die van zes vlakken — in den vorm van tolletje.

Er zijn bijzondere teerlingen noodig voor het *pokerspel* en voor het tuischen met *Ankers en Zonnen*. De eersten hebben op hunne

zes vlakken de volgende afbeeldingen ontleend aan het kaartspel: aas, heer, vrouw, boer, tien en negen. Zij werken ten getalle van vijf. De tweeden hebben voor afbeelding de vier azen van het kaartspel en bovendien een zwarten anker en een roode zon en werken ten getalle van drie.

Van een teerlingkampstrijd, aan denwelken wij in 1928 hebben deel genomen, herinneren wij ons het beeld Bouddha gezien te hebben op een troon gesteld als zijnde den aangewezen god der teerlingers. Dat men hier een misslag had begaan is zeker. Het was Brahma die had moeten de eereplaats innemen, afgebeeld met vier hoofden en armen daar hij nedergedaald uit het Brahmaloeka (dit is zijn eigen hemel gevestigd op den top van den Meruberg in Azië) als de *edelste* onder de goden werd aangenomen om aanroepen te worden! De teerling die dus zulk een verleden en god bezit kan niet minder zijn dan *edel*.

Het spel met den teerlingbak bestaat onder verschillende vormen — het « onze » uitgezonderd — die meest van franschen oorsprong zijn. Wij noemen als verdwenen: *du pair et de l'impair, le passe-dix* in het Noorden van ons Vlaamsche land nog gekend onder den naam van *piekdiezen, le crebs* of *krabs, le quinquenove*; als nog bestaande: *le simple, le hasard, l'espérance, le zanzibar* of *zanzi, le 421, la passe-anglaise, le cochon* en *le poker*.

Worden insgelijks tot de teerlingspelen gerekend: *le jacquet, la partie indienne, le trois-quatre* voor dewelke een *tric-trac* noodig is en eindelijk het *ganzen spel*. Van dit laatste bezit ons museum een twintigtal verschillende exemplaren. Een enkel is buitengewoon van grootte en meet ongeveer 1.5 m × 1.— m., trekt in het bijzonder de aandacht der bezoekers en werd hier ter stede in de verleden eeuw vervaardigd. Ten jare 1855 ontstond alhier een « Ganzengenootschap », zoo vertelt Hoerberleboe, dat in « den Aap » op den Poeldenmarkt haar lokaal had gekozen, en weldra een reuzenaantal leden telde, om zich met het ganzenspel te vermaken. Vermoedelijk zal dit overgroot formaat, dat ongeveer de grootte beslaat van een tafelblad, daàr dienst hebben gedaan in de herbergzaal « den Aap ».

Onder het ledental bevond zich de beroemde fransche liedjesdichter en -zanger J. P. de Béranger die te Passy in Frankrijk woonde en die, spontaan op 27 Juli 1855, zijn lidmaatschap had aangeboden en bij zijn schrijven een lied « Le jeu de l'oie » had gevoegd en opgedragen had « au chef-doyen et membres de la Gilde des Joueurs de l'oie, au Singe, à Gand (Belgique).

Wij ontleenen aan dit lied van acht strofen de volgende twee :

De par le monde on voit les jeux
 Où le calcul ingénieux
 Se montre et se déploie,
 Mais aucun n'est aussi savant
 Que le jeu que nous aimons tant
 Le noble jeu de l'oie.

Amis prenons le monde tel
 Que nous l'a créé l'Eternel
 Et qu'ici bas l'on voie
 Un cercle fier et sans pareil
 Qui vient jouer au grand soleil
 Le noble jeu de l'oie.

Wij kunnen niet nalaten onze verwondering uit te drukken in het geheele lied niet eens de koppel teerlingen vermeld te vinden die de groote helpsters zijn in dit spel. Béranger heeft die vergeten!

Waar waren zijn zinnen? Wellicht aan het dolen, want zonder de teerlingen is 't ganzenspel onmogelijk!

DE TEERLING.

Teerling heet in het Fransch *dé*. *Dé* beteekent gelijktijd « vingerhoed ». De fransche vingerhoed verkreeg den naam *dé* omdat hij destijds kubiekvormig was ongeveer gelijk een teerling. Hij was inwendig kegelvormig om het eerste lid van den middenvinger in te sluiten. Wij herinneren ons een dergelijken mansvingerhoed, roô-roest gezien te hebben in grootmoeders naaidoos. Zulk een vingerhoed ware uiterst welkom aan ons Museum.

In 1894 werd er ter stede van Gent eene tentoonstelling gehouden van 302 voorwerpen, ten voordeele van « de behoeftige communicanten ». Wij lezen onder nr 47 van het catalogus getiteld: « Naemen van alle wondere objecten dien in 't jaere O.H.J.C. 1894 in deze goede stadt van Ghendt zijn geexposeerd geworden op de Koornlei nr 18 aent Sint Michielskerke en Sint Niklaeskerke: *gregoriaansche teerling*, die teerling moet behoord hebben aan Adam; het is met dien teerling dat Eva het spel begon en Adam verloor, zij veeg de eerste meet met den worp van dezen teerling. » Dat men hier vóór eene klucht staat, valt niet te betwijfelen.

Ons museum bewaart in bruikleen een wandelstok bestaande uit elf maal twee teerlingen en waartusschen schijfjes leder, koper en elb zijn aangebracht.

Van boven, in plaats van eene kruk, is er een hoofd in tin opgesteld dat volgens onze bescheiden meening het verkleind conterfeit-sel zijn zou van pater Kerkhove die in de jaren 1850 een gekende Gentsche type was en een prachtig hoofd had. Wel was die Eerwaarde Heer een populair- en daarbij een geacht man, maar wij

begijpen niet goed hoe hij in verband heeft kunnen staan met het teerlingspel zooals die wandelstok het schijnt aan te duiden. Het is opvallig dat in de reeks der twee en twintig teerlingen niet ééne zes of niet één aas zichtbaar werd gebracht. Vonden deze vlakken geen gratie, noch bij den maker, noch bij den E. H. pater? Wie weet! Wat er ook van zij, alleen zijn de punten 5-4-3-2 zichtbaar en liggen geschikt als volgt:

5-2 3-4 2-5 4-3 enz.

De E. H. pater scheen zeer volksch te zijn geweest ten oordeele van zijne zonderlinge doch verzorgde spreekwijze waarover wij in onze jeugd meer dan eens in anekdoten van hoorden.

De E.H. had als tegenganger een E. H. Redemptorist die « weinig » zijne Vlaamsche sprake verzorgde. Te Merchin, in 1858, drukte deze zich op de volgende wijze uit:

« Op het bal, als de jongman een meiske bij den arm neemt, smijt de duivel *twee zessen*; als hij haar een toetje geeft, heeft hij de *éwwe garde* (1); als hij haar in de bille nijpt (historische tekst) (sic) heef hij een *trits* (2) en zoo voort gaande, smijt de duivel al gauw *cavalier* en 't spel is op den wagen! (4)

De teerling heeft zes vlakken en is normaal wanneer hij 21 punten of oogen telt die bovendien op de volgende wijze geteekend zijn.

Het vlak met punt (5) één komt rug aan rug met het vlak der zes punten; het vlak der twee punten — rug aan rug met het vlak der vijf punten en het vlak der drij punten — rug aan rug met het vlak der vier punten.

Men zal opmerken, dat $1 + 6$ zeven maakt, $2 + 5$ insgelijks zeven; $3 + 4$ ook zeven, drie maal 7 is 21. Ieder vlak draagt zijn bepaald getal punten zoodanig dat wanneer men een teerling overhoeks voor zich stelt, het getal zeven niet kan bekomen worden door het samentellen der punten van het eerste zichtbare vlak met het tweede zichtbare vlak, noch van het tweede — met het derde —, noch van het derde — met het eerste —.

Wij zagen meer dan eens slechte afbeeldingen van den teerling. Om er maar drie te noemen:

1e een « presse-papier » een teerling verbeeldend ongeveer een kindervuist groot;

(1) Twee vijven en twee zessen;

(2) drie gelijken;

(3) vier gelijken.

(4) Uit Baes Kimpe 2e jaar, nr. 9, 1858.

(5) Wij zullen voortaan van *punten* spreken en niet van *oogen*.

2e een aschkopje waarop 2 teerlingen waren afgebeeld waarvan één goede maar, en ten

3e eene prent waarop 3 teerlingen in hunne werkelijke grootte zijn afgebeeld en waarvan twee abnormale door verkeerde plaatsing der punten. Wie die vervaardigde of teekende zullen voorzeker geen mededingers van Palamedes geweest zijn; 't is alsof wij een schilderij zouden zien, het strand verbeeldend waar de vogels onder het zeewater vliegen en de visschen zwemmen in de lucht! 't Is om de verontwaardiging te brengen onder al de « ridders van den teerlingbak! »

DE BLIKKEN.

In de XVIe eeuw hebben Jeroom Cardan en Galilee zich grondig met de kwestie der blikken en hunne kans onledig gehouden; het is ons niet bekend zoo wij hunne beredeneering hebben gevolgd in de ontleding. Wij meenen te mogen veronderstellen dat wij door volharding gelukt zijn.

Wanneer een speler 2, 3 of 4 teerlingen tegelijkertijd werpt zonder 2, 3 of 4 gelijkvallige punten op de liggende zichtbare vlakken voort te brengen, wat men den *blik*, de *stoot* of de *steen* noemt, dan zegt hij *zeven* geworpen te hebben, wat beteekent dat hij eene negatieve oplossing heeft bekomen met zijn worp. Hij kan ook nog zeggen *brosse*, wat dezelfde beteekenis heeft; het woord is van fransche herkomst; de fransch sprekende belg zegt immers om dergelijke meening uit te drukken « je puis me *brosser* le ventre! »

De mogelijke schikkingen der waardelooze blikken waarin de 4 teerlingen verschillende vlakken geven en *zeven* genoemd worden, verdeelen zich in vijftien groepen. Men neme wel in acht dat de afwisseling van plaats welke de teerling bij het werpen ondergaat, de groote rol speelt. Zoo kan b.v. de *blik* (*stoot* of *steen* zooals men het noemen wil) 3-4-5-6 vier en twintig schikkingen aannemen, gezien op den eersten teerling die *drie* punten aanwijst 4-5 en 6 punten ook staan; op den tweeden teerling die *vier* punten aanwijst, 3-5 en 6 punten ook staan; op den derden teerling die *vijf* punten aanwijst 3-4 en 6 punten ook staan, en op den vierden teerling die zes punten aanwijst, ook 3-4 en 5 punten staan. Men kan dus het getal schikkingen der vier teerlingen tot zes brengen alleenlijk maar met het vlak « drij » op de eerste plaats te houden. En hetzelfde kan gebeuren met 4-5 en 6 wat de schikkingen wel tot 24 brengt (zie verder 1ste groep)

Wij laten hier de volledige lijst volgen :

groep	weglatend de vlakken	blik der vlakken	getal schikkingen
1 ^e	1-2	3-4-5-6	24
2 ^e	1-3	2-4-5-6	24
3 ^e	1-4	2-3-5-6	24
4 ^e	1-5	2-3-4-6	24
5 ^e	1-6	2-3-4-5	24
6 ^e	2-3	1-4-5-6	24
7 ^e	2-4	1-3-5-6	24
8 ^e	2-5	1-3-4-6	24
9 ^e	2-6	1-3-4-5	24
10 ^e	3-4	1-2-5-6	24
11 ^e	3-5	1-2-4-6	24
12 ^e	3-6	1-2-4-5	24
13 ^e	4-5	1-2-3-6	24
14 ^e	4-6	1-2-3-5	24
15 ^e	5-6	1-2-3-4	24

360

Het getal schikkingen van den waardeloozen blik dat in de vier teerlingen verborgen ligt beloopt zodoende tot drie honderd zestig !

Ontleding van den eersten groep.

Blik met vlakken van 3-4-5-6 punten.

3-4-5-6	4-5-6-3	5-6-3-4	6-3-4-5
3-4-6-5	4-5-3-6	5-6-4-3	6-3-5-4
3-6-4-5	4-3-5-6	5-4-6-3	6-5-3-4
3-6-5-4	4-3-6-5	5-4-3-6	6-5-4-3
3-5-6-4	4-6-3-5	5-3-4-6	6-4-5-3
3-5-4-6	4-6-5-3	5-3-6-4	6-4-3-5

dergelijke 24 schikkingen liggen in elk der 15 groepen en brengen dus het totaal blikken, gezegd *zeven*, tot het getal van 24×15 .

Wij geven nu de geldige blikken met twee gelijktallige vlakken van 1-1 tot en met 6-6.

A. — Blikken met vlakken 1-1.

1-1-2-3	1-1-2-4	1-1-2-5	1-1-2-6
1-1-3-2	1-1-3-4	1-1-3-5	1-1-3-6
1-1-4-2	1-1-4-3	1-1-4-5	1-1-4-6
1-1-5-2	1-1-5-3	1-1-5-4	1-1-5-6
1-1-6-2	1-1-6-3	1-1-6-4	1-1-6-5

In ieder dezer twintig blikken, liggen zes schikkingen en brengen zodoende hun getal op 20×6 . Als voorbeeld ziehier de zes schikkingen van den eersten blik :

1-1-2-3

1-2-1-3

1-2-3-1

2-1-1-3

2-1-3-1

2-3-1-1

deze 120 blikken dragen als bijnamen : azen, uilen, agenten, pietjes, fluiten en pinnen. Dit laatste woord vindt zijne herkomst in de soort van duitschen helm « pickelhaube » gedragen door onze agenten van politie en voor het eerst rond het jaar 1895 : men noemde dien spotsgewijze *de pinne*.

B. — Blikken met vlakken 2-2.

2-2-1-3	2-2-1-4	2-2-1-5	2-2-1-6
2-2-3-1	2-2-3-4	2-2-3-5	2-2-3-6
2-2-4-1	2-2-4-3	2-2-4-5	2-2-4-6
2-2-5-1	2-2-5-3	2-2-5-4	2-2-5-6
2-2-6-1	2-2-6-3	2-2-6-4	2-2-6-5

in ieder dezer blikken liggen insgelijks zes schikkingen zooals in het voorbeeld gegeven onder A en brengen zodoende hun getal op 120 ; deze blikken dragen den naam van *deuzen*, waarschijnlijk van het fransch « deux » herkomstig en overgegaan tot *doozen*. Men geeft hen ook den bijnaam van *meren en masceurkens*.

C. — Blikken met vlakken 3-3.

3-3-1-2	3-3-1-4	3-3-1-5	3-3-1-6
3-3-2-1	3-3-2-4	3-3-2-5	3-3-2-6
3-3-4-1	3-3-4-2	3-3-4-5	3-3-4-6
3-3-5-1	3-3-5-2	3-3-5-4	3-3-5-6
3-3-6-1	3-3-6-2	3-3-6-4	3-3-6-5

in ieder dezer blikken liggen insgelijks zes schikkingen zooals in het voorbeeld gegeven onder A en brengen zodoende hun getal op 120 ; deze blikken dragen den bijnaam van *draaiers, veldwachters, champetters, meulekens, leugenaars en Ledebergenaars*.

D. — Blikken met vlakken 4-4.

4-4-1-2	4-4-1-3	4-4-1-5	4-4-1-6
4-4-2-1	4-4-2-3	4-4-2-5	4-4-2-6
4-4-3-1	4-4-3-2	4-4-3-5	4-4-3-6
4-4-5-1	4-4-5-2	4-4-5-3	4-4-5-6
4-4-6-1	4-4-6-2	4-4-6-3	4-4-6-5

in ieder dezer blikken liggen zes schikkingen zooals in het voorbeeld gegeven onder A en brengen zodoende hun getal op 120; deze blikken worden *vierkens* genoemd en dragen den bijnaam van *boeren, beesten, verken*. Dit laatste woord is waarschijnlijk herkomstig van *vierken* wàar de *i* uitgelaten werd. Van het oogenblik dat de vlakken 4-4 vergezeld zijn van een aas, krijgt de blik de benaming van *oude Brijs (1), vier en een oortje, verken met een kodde, — met een djakke, — met een mes en boeren met een djakke*. Deze laatste blik is moeilijk te veroveren juist omdat er eene *djakke* of zweep bij is!

E. — Blikken met vlakken 5-5.

5-5-1-2	5-5-1-3	5-5-1-4	5-5-1-6
5-5-2-1	5-5-2-3	5-5-2-4	5-5-2-6
5-5-3-1	5-5-3-2	5-5-3-4	5-5-3-6
5-5-4-1	5-5-4-2	5-5-4-3	5-5-4-6
5-5-6-1	5-5-6-2	5-5-6-3	5-5-6-4

in ieder dezer blikken liggen insgelijks de schikkingen zooals in het voorbeeld gegeven onder A en brengen zodoende hun getal op 120; deze blikken dragen de bijnaam van *vinken, vinker(?)*, *vainqueur, beereklauw, zink*. Dit laatste woord is herkomstig van het arabisch *zinco* dat « vijf » beteekend. Wanneer de vlakken 5-5 vergezeld zijn van een aas, dan krijgt de blik de benaming van *vinken op nen tak*.

F. — Blikken met vlakken 6-6.

6-6-1-2	6-6-1-3	6-6-1-4	6-6-1-5
6-6-2-1	6-6-2-3	6-6-2-4	6-6-2-5
6-6-3-1	6-6-3-2	6-6-3-4	6-6-3-5
6-6-4-1	6-6-4-2	6-6-4-3	6-6-4-5
6-6-5-1	6-6-5-2	6-6-5-3	6-6-5-4

de blik 6-6-4-5 en zijne zes schikkingen zijn bijgenaamd *soixante huit quatre quarts*!

In ieder dezer twintig blikken liggen insgelijks de schikkingen zooals in het voorbeeld gegeven onder A en brengen ook hun getal op 120.

Deze blikken dragen den naam van *wallenschoen, schoon meisen, mollepootje, held* en *Ciska*.

Nu is het de beurt der blikken met twee in 't dubbel gelijkvallige vlakken van 1-1 met 2-2 tot 3-3 met 4-4. Zij kunnen met verwisseling

(1) Oneerbiedige uitdrukking wijzend op een E. H. Pastoor in 1850.

Conterfeitsel van een eigenaardig kunstwerkje dat Brahma den aangeroepen
God der teerlingen moet verbeelden en opgevat door C. 't Felt.
Geschenk van den heer Georges Vanderplancken, in ons Museum bewaard.

van plaats, zooals reeds uitgelegd, belopen tot het getal schikkingen van 36.

- a. — 1-1-2-2
- 1-2-1-2
- 1-2-2-1
- 2-1-1-2
- 2-1-2-1
- 2-2-1-1

deze blikken dragen den naam *één en twintig*. Hun bijnamen zijn : *steengruis, de krewelmuite, kont en klippel, 't vuil straatje en kloefen en zokken*.

Napoleon Destanberg bracht deze laatste benaming te pas in een lied :

Dit spel dat iedereen behoort
Zoowel de grijzen als de jongen
Brengt vijanden in goed akkoord
En houdt van geene kromme sprongen ;
De voeten koud dat geeft beklag
En als het weer is overtrokken
Wat is er best bij winterdag
Zijn 't niet de *kloefen en de zokken* !

- b. — 3-3-1-1

ondergaat zes schikkingen zooals voorgaanden blik ; zijn naam is *één en dertig* en zijn bijnaam *gedraaide pinnen*.

- c. — 4-4-1-1

ondergaat zes schikkingen zooals voorgaanden blik ; men noemt hem eenvoudig *één en veertig*.

- D. — 3-3-2-2

ondergaat zes schikkingen zooals hierboven ; zijn naam is *twee en dertig* ; zijn bijnaam is *plaket*. Wat is een plaket ? Laat ons het woord geven aan René Ladrière, folklorist-numismaat :

« Het plaket duikt op onder de regeering van Maria-Theresia » (1740-80) en bleef in den handel tot 1856 als al de verouderde » munten, als = kronen, dukatons, pandoerkens, oortjes, buiten » omloop werden gesteld.

» De laatste geslagen plaketten dateeren van 1794.

» Het plaket deed 14 oortjes en werd aangenomen voor 16 1/2

» Nederlandsche centen ».

16 centen waren gelijk aan 32 centiemen of een *plaket*.

E. — 4-4-2-2

ondergaat zes schikkingen zooals hierboven ; zijn naam is *twee en veertig* ; zijn bijnaam *vier en halve*.

F. — 4-4-3-3

ondergaat zes schikkingen zooals hierboven ; zijn naam is *drie en veertig* ; zijne bijnamen *koolkapper, boerenvolk, akkergemtoeren*.

Deze laatste bijnaam is eene zinspeling op den toren van Sint Martinuskerk te Gent, wijk Akkergem. Die toren is scheef, volgens de meening van het volk. Hij is het wel werkelijk. In verband met die volksmeening stelt men het vlak der drij punten van den teerling, gelijk met den toren omdat zij als hoekpuntslijn onmogelijk loodrecht komen kan op het vlak der vier punten wanneer men beide teerlingen bijeensluit. De twee daaropvolgende zegswijzen spruiten er uit voort : de inwoners van Akkergem zijn bijgenaamd *koolkappers* t.t.z. *boerenvolk*.

Al de blikken van dubbelgelijktallige vlakken vermeld onder a, b, c, d, e, f worden bovendien *zessenklooters* bijgenoemd. Het woord *klooter*, triviaal woord heeft de beteekenis van *plager, dus zessenplagers* omdat hij de voorrang heeft op den blik van gelijke waarde, de dubbele zes en ook op de dubbele vijf.

Traitrestoot en *verradersblik* heeten zij meer dan eens.

Blikken met twee in 't dubbel gelijktallige vlakken van 1-1, 2-2, 3-3, 4-4 met 5-5 en met 6-6 kunnen met verwisseling van plaats (zooals hooger reeds uitgelegd onder A) belooopen tot het getal schikkingen van 54. Ieder der volgende blikken zijn dus onderworpen aan zes schikkingen.

G. — 5-5-1-1

deze blik wordt *één en vijftig* genoemd ; zijn bijnamen zijn : *vinken met pinnen, vinken op nen tak* ;

H. — 5-5-2-2

deze blik wordt *twee en vijftig* genoemd en zijn bijnaam is *vijf en halve* ;

I. — 5-5-3-3

deze blik wordt *drie en vijftig* genoemd ; zijn bijnaam is *zestien geheelen* ;

J. — 5-5-4-4

deze blik wordt *vier en vijftig* genoemd ; zijn bijnaam is de *jong^e garde* en *goede negen* ;

K. — 6-6-1-1

deze blik wordt eenvoudig *een en zestig* genoemd ;

L. — 6-6-2-2

deze blik wordt *twee en zestig* genoemd ; zijn bijnaam is *zestien en halve* ;

M. — 6-6-3-3

deze blik wordt *drij en zestig* genoemd ; zijn bijnaam is *kwade negen* ;

N. — 6-6-4-4

deze blik wordt *vier en zestig* genoemd ; zijn bijnaam is *Charles X en de goede tien* ;

O. — 6-6-5-5

deze blik wordt *vijs en zestig* genoemd ; zijn bijnaam is *la vieille garde* en wordt begroet op eene fransche krijgsmienstige wijze.

Al de blikken voornoemd onder G-H-I-J-K-L-M-N-O krijgen bovendien den bijnaam van *kleine trits*, omdat zij dezelfde waarde hebben van den *trits* — de drie gelijke vlakken — (zie verder) maar niet den voorrang hebben.

Blikken van 3 gelijktallige vlakken met 1-1-1 tot en met 6-6-6 kunnen met de verwisseling van plaats beloopt tot 120 schikkingen.

In ieder dezer blikken liggen 4 schikkingen en brengen zoodoende hun getal op 20.

Als voorbeeld zie hier de 4 schikkingen van 1-1-1-2.

P. — 1-1-1-2

1-1-2-1

1-2-1-1

2-1-1-1

de volgende blikken zijn 1-1-1-3 ; 1-1-1-4 ; 1-1-1-5 ; 1-1-1-6 allen zijn bijgenaamd : *langen agent*, *lange piet*, *lange pinne* enz.

Q. — 2-2-2-1 ; 2-2-2-3 ; 2-2-2-4 ; 2-2-2-5 ; 2-2-2-6

Er zijn vier schikkingen in ieder blik en brengen zoodoende hun getal op 20.

Allen zijn bijgenaamd *lange deuzen*, enz.

R. — 3-3-3-1 ; 3-3-3-2 ; 3-3-3-4 ; 3-3-3-5 ; 3-3-3-6

Hetzelfde getal schikkingen als vermeld onder Q. Alle zijn bijgenaamd *lange draaiers*, enz.

S. — 4-4-4-1 ; 4-4-4-2 ; 4-4-4-3 ; 4-4-4-5 ; 4-4-4-6

Hetzelfde getal schikkingen als vermeld onder Q.

Allen zijn bijgenaamd *lang of groot verken* enz. en men voegt er bij *elk werpt wat hij is*.

T. — 5-5-5-1 ; 5-5-5-2 ; 5-5-5-3 ; 5-5-5-4 ; 5-5-5-6
 Hetzelfde getal schikkingen als vermeld onder Q.
 Allen zijn bijgenaamd *lange vinke*, enz.

U. — 6-6-6-1 ; 6-6-6-2 ; 6-6-6-3 ; 6-6-6-4 ; 6-6-6-5
 Hetzelfde getal schikkingen als vermeld onder Q.
 Allen zijn bijgenaamd *lang schoon meiske*n, enz.

Al deze voorgaande blikken vermeld onder P-Q-R-S-T-U worden bovendien *trits* genoemd of *grand monsieur*. *Trits* beteekent « het aantal drie ».

Wie een blik werpt van drie gelijkallige vlakken met zes is verondersteld *van zessen klaar* !

En eindelijk de blikken van 4 gelijkallige vlakken met dewelke geene verwisselingen van plaats mogelijk is, zijn ten getalle van zes :

- 1-1-1-1
- 2-2-2-2
- 3-3-3-3
- 4-4-4-4
- 5-5-5-5
- 6-6-6-6

Allen worden *cavaliers* genoemd.

Eene zeer vriendelijke herbergierster geeft aan ieder verbruiker-teerlingspeler, met toestemming van haren echtgenoot, twee malsche zoenen voor ieder geworpen *cavalier*. Dit is ten minste eenig en ten volle verdiend !

Opsomming der blikken

Blikken bijgenaamd <i>zeven</i> der 15 gemelde groepen	= 360
» van tweetallige vlakken van 1-1 tot 6-6	= 720
» van twee in 't dubbel gelijkallige vlakken :	
1-1-2-2 tot en met 3-3-4-4	= 36
1-1-5-5 tot en met 4-4-5-5	= 24
1-1-6-6 tot en met 5-5-6-6	= 54
» van drie gelijkallige vlakken :	
1-1-1 tot en met 6-6-6	= 120
» van vier gelijkallige vlakken :	
de zes cavaliers	= 6
Het getal blikken (steen en stooten) welke in de 4 teerlingen verborgen liggen belopen zoo doende tot	= 1296

KANSEN.

Er zijn, gemiddeld gerekend, ongeveer :

27,77 kansen op honderd worpen voor het blikken van *zeven* ;

55,55 » » » van *pinnen, deuzen, draaiers, verken, vinken en zessen*.

9,26 » worpen voor het blikken van *langen, gezegd tritsten* ;

2,85 » » » van *zessen... plagers* ;

4,16 » » » van *kleine tritsen* ;

0,46 of ongeveer eene halve kans op honderd worpen voor het blikken van een *cavalier*.

OVER HET WIJS.

Er wordt gewoonlijk gespeeld voor een boom van vier meten.

De spelers verdeelen zich in twee groepen : eene offensieve — en een défensieve —, en schrijven elk *vier meten* aan, aan eene recht getrokken *lijn* door middel van krijt op het spond van den teerlingbak, welke aldus het volgend figuur bekomt en de naam van *boom* krijgt.

vier meten voor
den offensieven
groep

vier meten voor
den défensieven
groep

Voor ieder groep heeft eene *meet* dezelfde waarde : zij doet *drie schreven*. De *boom* vertegenwoordigt bijgevolg 24 schreven : 12 voor ieder groep.

De bijnamen gegeven aan den boom, zijn : *mast, kruist-hem, clothorus, kapittel, pernuf, piloele*.

De drie schreven worden op den rand van den teerlingbak geschreven, dwars over het spond loopend. Iedere schreef wordt op hare beurt verdeeld in drie deelen en dragen den naam van *kleintjes*. Een kleintje mag weggevaagd worden wanneer men bij het teerlingwerpen één der volgende blikken heeft en de tegenpartij dien niet door een beteren worp kon veroveren :

1-1, gezegd *azen*, enz.

2-2, gezegd *deuzen*, enz.

3-3, gezegd *draaiers*, enz.

4-4, gezegd *verken*, enz.

Wanneer de offensieve spelers van den eersten groep niets dan *zeven* hebben geblikt en de tweede groep — de défensieve — insgelijks *zeven* heeft gegeven — dan heeft de eerste groep recht op het uitvagen van *één kleintje*.

De volgende blikken geven recht op het wegnemen van de twee derden eener schreef t.t.z. *twee kleintjes* :

6-6 bijgenaamd *schoon meiske*, enz.

5-5 » *vinken*, enz.

4-4 met 3-3 bijgenaamd *Akkergetoren*, enz.

4-4 met 2-2 » *vier en halve*, enz.

4-4 met 1-1 » *een en veertig*.

3-3 met 2-2 » *een plaket*, enz.

3-3 met 1-1 » *gedraaide pinnen*, enz.

2-2 met 1-1 » *steengruis*, enz.

De volgende blikken geven recht op het uitvagen van *drie kleintjes* of, beter gezegd, eene schreef of eene *lange* :

6-6 met onverschillig welke andere in 't dubbel ;

5-5 » » »

Zij worden *kleine tritsen* genoemd ; alsook de drie gelijkallige vlakken welk hunne waarde ook zij, zij worden *tritsen* genoemd zooals reeds gezegd.

Het spel gaat vooruit door het wegnemen van eene meet waaraan men aanspraak mag maken wanneer men de drie schreven heeft kunnen veroveren.

Wie den blik van vier gelijken werpt, t.t.z. *cavaliers* heeft recht op 2 meten, bijgenaamd een kalveken ; nochtans zijn er spelers die meenen geheel den boom te mogen wegvagen doch dit is eene kwestie van overeenkomst.

Het spel met « bruggen » ziet men minder gebeuren. Men schrijft negen of twaalf *langen* aan op de volgende wijze :

||| ——— ||| ——— ||| ——— |||

De horizontale streep wordt « brug » genoemd en kan maar veroverd worden dan wanneer men een *langen* blik. *Cavaliers* winnen het al. Er is geen boom.

Men kan voorgaande spelen verrichten met 6-, 8-, en bij paren meer personen. Dezelfde gegevens als voor het spel met twee man komen hier in aanmerking.

Voor het spel met vier man, komt alleen hier de *derde meê* aan te merken, wat men *rijen* noemt. Het *rijen* wordt gedaan door den vierden man wanneer zijn medemaat een *blik* heeft geworpen van twee *kleintjes* en hij met den tweeden nog ten minste met twee schreven aangeteekend staat. Zijn worp sluit de ronde en opent ter gelijktijd de volgende. Voorbeeld : werpt de vierde man een blik hem het recht gevend een *lange* weg te nemen, dan mag hij aanspraak maken op twee *langen*, indien zijn worp niet vernietigd

wordt door een beteren blik van de tegenstrevers. Deze worp zou in dit geval een *cavalier* hoeven te zijn.

Het spreekt van zelf dat de spelers gekruist tegenover elkander plaats nemen en men twee tegen twee speelt. Er zijn twee wijzen, om zich te plaatsen : A en B tegenover C en D of A en C tegenover B en D. Deze laatste manier wordt gewoonlijk gevolgd.

Uit de voorgaande gegevens kan men overgaan naar het spel voor twee en drie spelers. Deze spelen elk voor 12 schreven.

Men werpt in 't algemeen om te zien wie beginnen zal. Ieder werpt dan den teerling op zijne beurt.

Een worp met drie teerlingen terwijl den 4den over 't *spond* vliegt, is geldig.

Wie er maar twee in den teerlingbak krijgt, is waarschijnlijk zat ! Zatte menschen kunnen rond het teerlingspel gemist worden : *het spel moet nuchter gespeeld worden !*

DE SPREEKWIJZEN.

Bij het begin van het spel, minstens van vier spelers, en nadat men den teerling heeft geworpen om te zien wie beginnen zal, werpt de eerste speler de vier teerlingen in den bak en zegt (als 't hij niet vergeet) *insteek of inlap van zaken !* Worden er b.v. *twee meren* door een worp geblikt, de volgende man wil dien *verbeteren*, maar werpt hij ook *twee meren* dan wordt dit *achter 't gat, confirmé* of *bachte de cuupe* genoemd. Maar de tegenpartij is dàar en die gaat het hun *konteren* maar 't *slaat tegen*, ze werpen ook maar *twee meren*. In Gent noemt men die aanvallers *dwaze kloefen !*

Heeft een speler een teerlingworp gedaan waarvan den blik aan zijne medematen voldoening geeft en die de noodzakelijkheid niet inzien op hunne beurt de teerlingen te werpen dan zeggen deze fier *mal au bras* en laten hunne beurt van werpen voorbijgaan.

Is het *een lange* — dan nemen zij eene schreef weg doch liefst de middenste als er nog aan de drij niet is geraakt, zeggende « *tussen de spillen is 't gat* », maar in Gentsch dialect klinkt die zin geheel anders.

Wat er ook veroverd is geworden, de winner doet en zegt « *inlap* » t.t.z. dat hij de nieuwe ronde begint en de tegenpartij antwoordt soms met... *eerlap*.

Wanneer een eerste speler de teerlingen werpt en noch drij noch twee gelijkvallige vlakken blikt, dan roept de tegenpartij verheugd uit : *zeven !*

Gebeurt hetzelfde met den volgenden maat, dan gaat het luid : *veertien !* Bij hetzelfde spel van den derden : *één en twintig* en zoo tot den laatsten telkens met *zeven* het nieuw getal verhoogend.

Indien iedereen *zeven* wierp dan heeft de groep van *insteek of inlap* recht op het wegvagen van *één kleintje* eener schreef, zooals reeds gezegd. De oorzaak daarvan is, zegt men, of wel het geven van *te weinig effekt* ofwel het *fokedeeren* — dit is het tegen mal-kander klotsen — der teerlingen.

Zeven, 1-2-3-4 als blik is aanzien als zijnde van Brugge ; men noemt hem daarom ook een *Brugschen cavalier*.

Het spel gaat alweer vooruit en de teerlingen worden geworpen, rollen in den bak, en blijft er per ongeluk *één* tegen den kant overhoeks rechtstaan, wat een *teeken is van gezondheid*, zoo beweert men, toch kan die worp niet tellen. Hij is te hernemen.

't *Is een teeken van gezondheid* wordt ook gezeid als de bijna winnende partij maar *één kleintje* meer weg te nemen heeft ; de tegenstrevers roepen dan : *laat hem staan, 't zal hem eerst verdrieten !*

Wordt in het algemeen een beteren blik geworpen dan dien van den tegenmaat dan wordt dit *afsmijten* genoemd en men voegt er soms bij : *riekt aan dienen keutel !*

De gegeven blik is *pot*. *Zeven* kan ook *pot* zijn. De hoogste blik blijft *pot* t.t.z. dat hij de geldigen is.

Om den god van het teerlingspel te aanroepen, neemt men de vier teerlingen tusschen vingers en duim en klopt men met die op den onderkant van het tafelblad wàar de teerlingbak op staat zeggende : *Brahma, Brahma !* ook nog *Brahmapoetra !*

Wanneer bij het spel van vier spelers, de vierde man het voordeel inziet *de derde meê* of *rijen*, van pas te brengen dan zegt hij : *allo 'k ga rijen, hij gaat zulde of en voiture* waarop de tegenpartij antwoordt, *goede reis, dag Janus, wel mag het u bekomen en valt er niet mee, ge zijt nog niet weg en wij zien u al niet meer !*

Blijven er later nog vier *kleintjes* weg te nemen dat is *rost staan*, ttz, dat bij uitzondering van een *cavalierworp* niet kan gewonnen worden ; wat niet eene onmogelijkheid is. Lach niet, roepen dan de belanghebbenden, want op *ééne nacht zwiigen al de piën !*

Op den Boer staan is dezelfde meening als *roststaan*.

Dobbel rost staan, is nog vijf *kleintjes* weg te nemen hebben.

Los staan is nog *één*, twee *kleintjes* of *één* lange weg te nemen hebben. Is er maar *één kleintje* dan zegt men *tante weunt op 't water*, of *tante weunt op den kijter* of kortweg *tante weunt*. Maar de

tegenstrevers orakelen dan *een nagel is genoeg om u op te hangen* wat beteekent dat zij hoopt een betere worp te geven dan de hare en zij poogt die *aftesmijten*. De tegenpartij verzekert dan : *uw oogen zijn grooter dan uwen buik*.

Heeft een der spelers de teerlingen opgenomen denkend dat zijne beurt van werpen was aangekomen, dan worden die hem onzacht afgenomen, in den bak geworpen en dààr dooreengerammeld onder den veinzend gestoorden uitroep : *blijf er af, ge moet ze niet verbroddelen ! Pooten uit den bak !* Dit laatste wordt ook gezegd wanneer men bij het teerlingwerpen de handen niet boven het spond houdt.

Wordt er zonder verdienste *een kleintje* of meer weggevaagd — wat in de oogen der tegenpartij zeuren is, — dan eischt men de herstelling uitroepend *remettez !* waarop geantwoord wordt, voldoening gevend, *on peut toujours probee*. Zeuren en liegen komen niet te pas want *zoolang er assem is, is er leven*. Er wordt ridderlijk en heftig gekampt tot 't laatste toe en *die valt is dood !*

Eens waren wij getuigen van het volgende : Er werd met acht man gespeeld : vier tegen vier. Ieder groep had nog *een kleintje* weg te nemen. De offensieve groep eindigt met *een langen* van drie zessen.

De tegenpartij was op het punt zich verslagen te verklaren, toen opeens zij de beslissing nam te spelen, wat gewoonlijk verzuimd werd gezien de kleine kans die er bestaat *cavaliers* te werpen. En men speelde onder het geroep en uitjouwen der offensieve : *Joden ! Hollanders ! Haarlem !* alleman stapt af !

Doch de tweede man gaf een *stek*, wierp *cavaliers van verken* 't geen de défensieve — deed overwinnen en bekennen : *wij waren van verre gekomen : et dire qu'il y a des gens qui meurent constipés !*

Heeft de tegenpartij geene kans gehad ééne enkele meet van den boom weg te nemen dan bekomt deze het figuur van een hoenderladdertje t.t.z. een *kiekenleere* en de winnende partij gaat dan aan 't *kraaien*. Maar de verliezers oordeelen zich niet verslagen en werpen tegen *ge moogt ons gestolen worden van een dullen razenden pompier, of z'hen de muile, of houdt uwen bek, of — uw smoel enz., al scheldwoorden die onder het spel in der minne en met lachend aanschijn geduld worden. « Gij hebt gewonnen, ja ! maar hadden wij « dit » of « dat » gesmeten, 't hâ geheel anders gedraaid». En de winnende partij antwoordt dan koel : *ja, ja, dat is 't affaire van mijn tante... had zij moustaches g'had zij zou nonkel geweest zijn !* enz.*

De dagen volgen elkander op maar gelijken elkander niet, zegt een fransch spreekwoord. Zoo gaat het ook met de teerlingers. Gisteren gewonnen, heden geronnen. Doch wanneer een groep tijdelijk aan 't winnen blijft *dan komt hij in 't zoog*, en met brio en luister gilt hij het dan uit! Die wint lacht: « *Dan is 't luxe in de penshuizekens, 't is chic, zegt Naardje, en steekt eene ruus op zijn paaschbroek!* »

Zekeren dag woonde een Parijzenaar het teerlingspel bij, hier te Gent. Daar hij reeds eenige jaren onder de Gentenaars verbleef, begon hij stilaan de spraak onzer moederstad te begrijpen. Doch uit de regels en spreekwijzen van den teerlingbak geraakte hij minder wijs. Wanneer spelers in zijne tegenwoordigheid de steenen deden rollen dan vermaakten zij zich meer dan eens de spreekwijzen te verzuimen om den blik uit te drukken in getallen van vier cijfers. Zoo b.v. werd er een worp gedaan van *vieille garde* dan zei men: zes duizend zes honderd vijf en vijftig; voor een anderen, *kloefen en zokken*, bv. twee duizend twee honderd en elf, enz. En terwijl de beide groepen der partij maar altijd hiervoor *schreven* en *meten* wegvegen, bekende onze Parijzenaar ootmoedig en openhartig: « zoo'n spel met zulke groote getallen maar nooit te zullen kunnen aanleeren! »

Een zonderling geval heeft zich voorgedaan hier te Gent.

Er was nog eene schreef weg te nemen door offensieven en défensieven om den *boom* te winnen. De eerste groep wierp een *cavalier van zessen* waarop de tweede groep, zelfs met een *cavalier van zessen* niet winnen kon omdat hij *achter 't gat* komt. Wat deed de défensieve groep? Heel eenvoudig alsof het zóó gebeuren moest. De speler vroeg aan de herbergbaas een vijfde teerling zeggend: ik ga een *cavalier* werpen met vijf steenen. En waarlijk hij wierp een *cavalier van vijf vinken*.

Dit verhaal is niet uit de lucht gegrepen zoo verzekerde ons een zeer geloofwaardige persoon, discipel van Brahma, en voorzitter eener liefdadigheidsmaatschappij.

DE MAATSCHAPPIJEN.

Ten jare 1892 bestonden ter stede 36 maatschappijen waarvan de typieke benamingen van vele waardig zijn te bewaren. « *A tout seigneur tout honneur* », wij laten hier de fransche of liever de franschsprekende Gentenaars vooruit gaan:

Les Jambards, Charles-Dix, Saint Hubert, Les cent gardes, Les bons vivants, Les Broëmst en *Les sans faim non sans soif*; tijdens

den oorlog 1914-1918, bestonden *Les becs sees* in 't koffiehuis Blankenberghe, Brugschepoortstraat (de teerlingbak voorzien van de voorletters BS is er nog te zien) en *Les becs salés*, Albrechtlaan. In het Haasken nu koffiehuis « Midi » geworden, Koophandelplaats, lag *La phalange artistique du Teerlingbak* ! Het bestuur bestond uit : Un grandmaitre, un professeur, un entraîneur, un trésorier et deux achter-de-kloef-loopende leden.

Wij laten nu de Gentsche volgen waarvan een herkenningsteeken is bewaard gebleven en onder glas in ons Museum voor Folklore berust :

Het Trompetje (van 1832), *Sinte Apolonia* (van 1844), *Vereenigde vrienden* (van 1845), *De jonge Verken* (van 1850), *De Vlaamsche Leeuw* (van 1853), *Naar den Kavel* (van 1852), *Al de verken* (van 1854), *De Kraaiers* (van 1856), *De jonge garden* (van 1856), *De vliegende teerlingen* (van 1857), *Kloefen en zokken* (van 1858), had haar lokaal in het verdwenen Posthoornstraatje, *De goede tien* (van 1859), *De uilen* (van 1860), *De jonge leeuwen* (van 1860), *De Katers* (van 1860), *De ware vrienden* (van 1861), *De goudbloem* (van 1863), *De muggen* (van 1867) en de volgende zonder jaartal: *Verken mee een Kodde* (had haar lokaal Papegaaistraat), *De K-M's* (van 1890), *De jonge Savoyards*, *Verken vooruit*, *De jonge leiren*, *De vrije steenlossers*, *De leeuw van Vlaanderen*, *De vereenigde Patriotten*, *Vrije zessen*, *De bloedvrienden*, *De gouden teerling*, *Verkens zonder kodde*, *De zouaven* (het lokaal was in de Zwarte Ram, Lange violettenstraat), *De Garibaldisten*. Dit laatste herkenningsteeken ligt ten toon zonder aanduidend etiket.

Van de volgende maatschappijen zagen wij nooit een herkenningsteeken :

't Bandeloo toreken, *Geschoren zonder zeep*, *De oude garden*, *De helden*, *Akkergemtoren*, *Koolkappersgilde*, *De ganzenvangers*, *De kuil der leeuwen*, *De kloefkappers*, *De lanteernloopers*, *Het vrouwenverdriet*, *Het Heksken*, *De Kindren van Brahma*, *De Goede Zoekers*, *Vreugde*, *De Marmeren Teerling*, *De hazen*, *De Luizen van de Muide* en de *Verkenspuisten*. *De ganzebroeders* hadden hun lokaal nog in het Aapken, Poeldemarkt, in 1862.

Te Ledeberg kenden wij in 't Huis van Commerce, Brusselschesteenweg, de Liefdadigheidsmaatschappij « *De XII Apostels* ».

Zooals de Zouaven tegenover de Garibaldisten stonden in den revolutionairen tijd van 1865 in Italië, zoo ook stonden, tergelijker-tijd, hier te Gent, de twee teerlingmaatschappijen « *De Zouaven* » en « *De Garibaldisten* » tegenover elkander. « *De Zouaven* » echter

hadden de liefdadigheid tot doel en werd meestal gevormd uit gewezen soldaten die onder Pius IX hadden gediend. Aan de stad Gent schonk zij 42 wiegen voor hare kinderkribben.

Eene volledige reeks fotos getuigt hoe talrijk de « Zouaven » destijds waren. Wij voegen er bij dat de Voorzitter bewust van zijne waardigheid, nooit naliet de fez (1) op het hoofd te zetten tijdens alle vergaderingen. Die fez en fotos kan men in 't museum voor Folklore bewonderen.

De hooger genoemde maatschappij « De Katers » deed mede aan liefdadigheid zooals het volgend lied getuigt gezongen door F. D. S. op 2 Maart 1862.

DE KATERS

Wijze : *A toi Belgique, enz.*

Refrain :

Welaan gij koene en dappre *Katers*,
Verbittert tegen vuige snaters ;
Gij springt zoo moedig op de bres,)
En geeft een duchte les,) *bis.*
Aan alle vreugden-haters !)

Schijnt onze naam u zonderling,
En streelt hij niet genoeg voor uwe zinnen;;
Maar wist gij hoe het is van binnen
Gesteld in onzen broederskring :
't Vermaak dat wij alom genieten,
Doet alle smart uit 't harte vlieten,
En als de *Katers* zijn aan gang,
Zijn de kattinnen somtijds bang !

En daagt men ons tot strijden op,
Wij op'nen spoedig onze klauwen ;
En zonder vele te miauwen
Vat men de wapens bij den kop.
Gelukkig zonder bloed vergieten,
En zonder poeder te verschieten
Jaagt men den vijand op 't gemak
Naar 't oorlogsveld... den teerlingbak !

(1) Wij begrijpen niet waarom die *muts* niet tentoongesteld wordt in de glazen kast.

Behalen wij den zegepraal,
Dan hoort ge van de «katers» spreken,
De fiere borst hoog opgesteken
Zoo trekken wij naar ons lokaal
Daar gaat men vollen teugel vieren —
En zingen, lachen, roepen, tieren,
Niets dat ons blijdschap evenaart
Als wij zoo zijn te saëm geschaard!

Maar zijn wij minnaars van de vreugd
Niets doet ons d'arme broërs vergeten
En dit geeft ons een blij geweten
Ja, brengt geluk aan bij de jeugd.
Komt wilt maar een penning storten
Om 't lijden van die broërs te korten,
De gulle mildheid is gekend
In 't wijd befaamde liefde-Gent!

DE BRAHMA'S VRIENDEN.

« De Brahmasvrienden » gesticht in 1891, verdween door de schuld van den laatsten wereldoorlog die alles kwam bederven, in 1914.

Deze teerlingmaatschappij ontstond in een koffiehuis der Voor-
muide onder de kenspreuk « voor pietjes spelen voor maag en kelen »
en werd later officieel erkend door de stad.

Met een voorzitter zooals Mijnheer Henri Sielbo was, die eens te
meer de woorden van den Vlaamsche Zanger bevestigde :

*Wie kan zich uit den zak verblijden ?
Wie houdt er van geen lang discours ?
Wie kan geen armen mensch zien lijden ?
Wie peist er op zijn arme broers
't Zijn die jongens van Gent !*

kon de maatschappij gerust opwassen niet alleenlijk voor het ver-
maak van « maag en keel » der leden maar ook voor bijstand aan
noodlijdenden. Artikel II van haar reglement zegt het heel klaar :
« Het doel der maatschappij is den leden gemakkelijkheden te ver-
schaffen door avondmalen, uitstapjes en prijskampen, alsook hare
medewerking te verleenen aan liefdadigheidswerken » ; getuige zij
het eerediploma haar door het « Werk der Weduwen » geschonken.
Zoo kwam het dat zij ook in 1911 en in 't putje van den winter,
's avonds te 9 uur, een « veldfeest » op touw zette in haar lokaal
ter gelegenheid van haar twintigjarig bestaan. Aan de ruime plaats

der herberg werd het uitzicht gegeven van een tuin: de muren werden met allerhande struikgewas bekleed en den grond, om den schijn te geven van een grasperk, bezaaid met groenen *confetti*. Leden hadden vermaak gevonden zich in licht wit zomerstrandgewaad uit te dossen om de illusie te volmaken. Er werd een Brahma'slied gezongen, door een der leden aaneengeflansd, waarvan hier het laatste koeplet met refrein op hunne plaats komen:

*'t Vermaak dat is ons keuze
In echten broedersbond,
De vriendschap is ons leuze
Zij blijve t'allen stond!
Moest een der onzen lijden
Rap staan wij hem ter zij
Wij helpen hem verblijden
Met onze « pietjes bij ».*

*Refrein: Brahma's 't glas omhoog geheven
En getrouwheid tot den dood!
Laat ons drinken op 't lang leven
Weg de smarten en den nood!*

Het reglement zei dat voor ieder « pietje » één centiem betaald moest worden met een maximum nochtans van vijftien. Een teerling uit den bak geworpen werd gerekend voor een « pietje ». De schrijver en de schatbewaarder hadden hierdoor hun werk daar zij elken trimester hierover verslag te geven hadden. Ieder lid dat het grootste aantal « pietjes » geworpen had, ontving een porceleinen telloor met gouden boord.

De prijsuitreiking gebeurde vier maal 's jaars.

De leden waren onderworpen aan een verplichtend spel en aanwezigheid in de zitting.

De tucht was streng. Zij die niet stipt op uur ter zitting aankwamen betaalden eene boet van tien centiemen; zij die zitting en spel verzuimden werden getroffen voor het betalen van vijf en twintig centiemen en zij die de zitting onderbraken zonder 't woord te vragen, liepen alweer eene boet op van twee centiemen. Wie vier achtereenvolgende zittingen verzuimden werden als ontslaggevers aanzien.

De eerste Zaterdag van ieder maand had een prijskamp plaats onder de leden en bestond in het winnen van vier tellooren. Er waren twee jaarlijksche algemeene prijskampen waarbij ieder lid ten minste ééne telloor won, en wie niet zuiver stond met de betaling van zijn lidmaatschap, mocht hieraan geen deelnemen.

Er waren ook later zilveren kroezen te winnen welke versierd werden met de dooreengestremde voorletters van den naam van het lid.

De maatschappij telde beschermleden, ja zelfs eereleden.

Het bestuur bestond uit een voorzitter, ondervoorzitter, schrijver, schatbewaarder en twee kommissarissen. Deze twee laatsten werden gelast met het toezicht van het spel. Wie op de jaarlijksche zitting niet aanwezig was, betaalde boet: vijftig centiemmen. Er bestond geen speling voor een « koning » — dit is te alledaagsch — maar wel voor een « keizer ». De titel werd toegekend aan hem die op 't einde van 't jaar het grootste getal cavaliers van « pietjes » geworpen had. De « keizer » was verplicht een eereteken te dragen tijdens zitting en spel op straf van tien centiemmen boet en alle leden moesten hem de eer geven die hem toekwam, hem bij zijn titel noemend zoo niet alweer eene boet van 2 centiemmen!

De merkwaardigste teerlingkampstrijd door de Brahma'svrienden uitgeschreven ten voordeele van de menschlievendheid dagteekent van 1892. De aanleiding ertoe gegeven was het verschijnen van het praktisch rijwiel, het eerste merk *Sans Pareil* op de markt gekomen door de destijds bestaande firma Stevens-De Moerlooze die in de toenmalige Sterrestraat, te Gent, hare nijverheid uitoefende.

Een rijwiel werd aangekocht; inschrijvingslijsten voor het inboeken van teerlingpelotons aan al hare leden ter hand gesteld; ruchtbaarheid gemaakt met de middelen van den tijd. Ieder peloton kostte tien centiemmen en bestond uit drie worpen met vier teerlingen. Zes duizend pelotons moesten hunne bestemming vinden!

Eene zustermaatschappij van Antwerpen, genaamd « Pooten uit den bak » (1) schreef in voor een merkwaardig getal pelotons en toen de dag gekomen was om tot de verspeling over te gaan, stonden al hare leden in het gelid hier te Gent, bij zoover dat men, om de orde te handhaven, een bijzonder ruim lokaal had moeten zoeken wàar het mogelijk was om met vier teerlingbakken ineens, het spel in brigaden aan het werk te zetten! Er werden nauwelijks drie cavaliers van zessen geworpen: één door de lijst « *Pooten uit den bak* », één door Mj. Messaen en één door d. h. Joseph Sielbo, die alzoo de winners werden.

Het rijwiel werd door hen verkocht voor 375 frank. Er werd eene som van vijftig frank aan de weldadigheid geschonken niettegenstaande de groote onkosten die het inrichten van 't feest met zich sleepte.

(1) Zetel in 't koffiehuis Bavaro-Belge, te Antwerpen.

Dat de *signoren* door de *stroppen* op eene hoffelijke wijze werden ontvangen in onze stad van Artevelde, begrijpt iedereen ; maar het moet gezegd de *Signoren* hebben « hun wereld gekend » : de Brahma'svrienden werden door hen te Antwerpen uitgenoodigd, in 1893, en er niet min hoffelijk ontvangen. Bij hunne aankomst aan Sint Anneken wachtten hen het bestuur van « *Pooten uit den Bak* » met vaandel aan het hoofd en een volledig korps artist-muziekanten dat zijn best repertorium voor het bezoek der Brahma'svrienden had herzien !

En dat zij, de *stroppen*, dien dag allen « in de kleine uurkens » naar huis zijn gekomen, laat zich begrijpen !

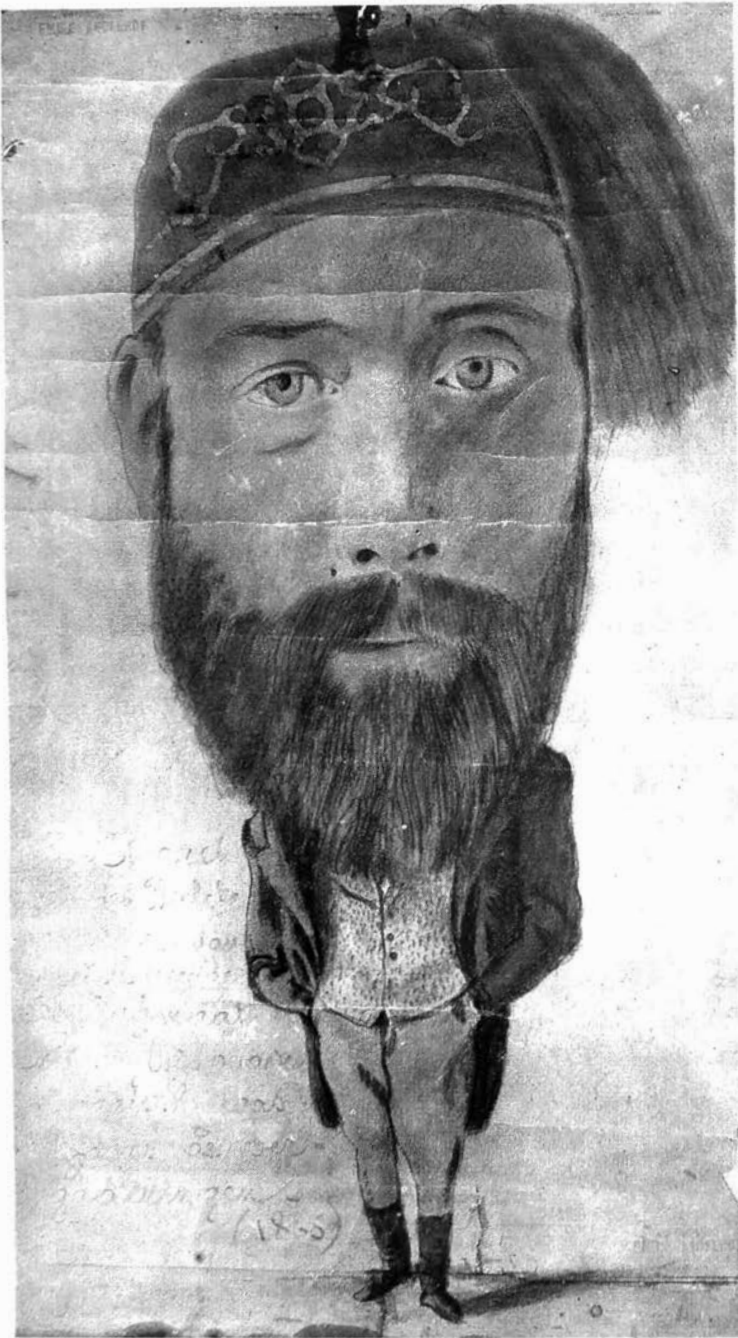
Wij zouden aan oplettendheid te kort blijven, moesten wij niet spreken van het « verteerlingen » van een voorwerp, b. v. het hooger vermeld rijwiel. De goede orde eischt dat men de toelating vrage aan het bureel van politie en eens die bekomen dan mag gerust gehandeld worden zoo niet stelt men zich bloot eene overtreding te begaan en eene veroordeeling op te loopen van 210 frank boet of negen dagen gevang !

De « Brahma'svrienden » werden in 1913 door de Teerlingmaatschappij « *Les Chanteclers* » uitgenoodigd. Ter dier gelegenheid hadden zij een in zilveren gedreven haantje laten vervaardigen om den Voorzitter aan te bieden als bewijs van genegenheid en vriendschap.

« *Les Chanteclers* » op hunne beurt uitgenoodigd door de « Brahma'svrienden » hadde de oplettendheid dien blijk van kameraadschap te beantwoorden door het aanbieden van een zilveren vaas aan den Voorzitter.

Laat ons zeggen dat eene maatschappij zooals de « Brahma'svrienden », die hare taak begreep door het aangename met het nuttige te paren, een beter lot verdiende dan het ongeluk dat haar overgekomen is. Het grootste deel van hare herinneringen zijn te loor gegaan ; alleenlijk werd haar zijden vaandel (1), een gouden herkenningsteeken, de keizerscocarde in nationale driekleur en 't reglement van de oorlogswoede gevrijwaard. De vaandelstok, waarop een teerling op den top was afgebeeld en verdedigd door het figuur eener maagd, de menschlievendheid voorstellend, is niet gespaard gebleven. De maatschappij werd ontbonden en enkele overblijvende

(1) Het Museum voor Folklore bedankt niet alleen Mijnheer Henri Sielbo voor zijne merkwaardige giften, maar ook zijne echtgenote, Mevrouw Sielbo, die met het geduld van een engel de gemelde stukken in hun oorspronkelijken staat heeft gebracht.

De Voorzitter van de liefdadige
Teerlingmaatschappij « De Zouaven » in 1865

leden hebben hun intrek genomen bij « *De Luizen van de Muide* », zooals een zin uit een lied dit getuigt, gezongen door een der « luizen » :

Wie had dat ooit gedacht ?

En dat is onverwacht !

Dat « Brahma'svrienden »

Eens zou'n worden « luizen ».

Maar hier in dit gewest

Is 't een echt luizennest.

Eens zei mijne Charlot(te) : 'k zie in de pot

Liever een dikke « luis » dan cafégruis.

Deze maatschappij welke haar zetel had « In de nieuwe statie », bijgenaamd « 't Hoeksken » op den Meulesteedschen steenweg, werd gesticht in 1919 en ving hare werkzaamheden aan onder het voorzitterschap van den heer Giles Beauval, en verdween stilaan in 1925.

Werkend zonder reglement hield de maatschappij niettemin regelmatig hare bijeenkomsten de Zaterdagavonden ; het maandelijksch lidmaatschap bedroeg 5 frank en werd besteed aan feestelijkheden. Telkens werd er een omhaling gedaan voor liefdadigheidswerken die meestal ten goede kwam aan de Vaderlandsche maatschappij der politieke gevangenen « Pro Patria » en van dewelke zij eene erkentelijkheidsdiploma voor vrijgevigheid en zelfverloochening ontving. Zij telde een en twintig leden, bezat eene rijke vaan op dewelke luizen waren afgebeeld in zijden geborduurd, maar zij hadden geen herkenningsteeken en hielden geene jaarlijksche koningspeling.

Eens ontvingen zij eene uitdaging vanwege « De Hazen » uit het koffiehuis « De Hazewind », Koornmarkt, en de « luizen » besloten de « hazen » te gaan aanvallen. De te veroveren prijs bestond uit een zilveren vaas bekostigd door de beide groepen. Het moet gezegd dat « de Hazen » maar eenige gewone bezoekers waren van het koffiehuis « De Hazewind » en niet een gevormde maatschappij.

Op gestelde dag en uur verschenen de uitgedaagde « luizen » en groot was hunne verwondering schimpspreuken in berijmde verzen op bandelieren aan de wanden in de herberg « De Hazewind » gespeld te vinden. Zij luidden nagenoeg als volgt :

De « luizen » komen om de « faeze »

Doch die blijft zeker aan de « hazen ».

De « luizen » kennen de « hazen » niet

En dat brengt hen in het verdriet.

De « hazen » zullen d'muideluizen

In dapper strijd van hier doen verhuizen !

enz.

Om den strijd mogelijk te maken was de eenige teerlingbak van het koffiehuis niet voldoende hetgeen de noodzakelijkheid daarstelde tot leening over te gaan bij gewillige herbergbazen zooals namelijk in 't Galgenhuis, enz. De speling liep af in 't voordeel van de « hazen » en... « er hing wat aan » ! De « hazen » verblind door hunne overwinning hadden geen monden genoeg om die kond te maken hetgeen de « luizen » aanspoorden de « hazen » opnieuw aan te vallen. Wat gebeurde. Doch nu liep deze *revanche* af in 't voordeel der « luizen ». Drie weken nadien gingen de « hazen » op hunne beurt de « luizen » aanvallen op de muide en dàar slag leveren. Toen zij in 't « luizenlokaal » aankwamen vonden zij niet alleenlijk de herberg met wimpels, kransen en eene vlag als tropee versierd, maar ook meer dan één antwoord op de berijmde spreuken van de « hazen » in de gedaante van karikaturen waarvan wij hier ééne beschrijven : Verbeeld u een haas op de twee achterste pooten loopend, zijn hoedje in de twee voorste pooten houdend en beleefd om een teerlingbak smeekend bij Mr. de herbergbaas van 't Galgenhuizeken ! en u zult u kunnen voorstellen welke goeië klucht met eene reeks dergelijke karikaturen de « luizen » van de Muide aan de « hazen » van de Koornmarkt gespeeld hadden.

Bij deze match bekwamen de « luizen » alweer de overwinning.

Op dit oogenblik, dat plechtig mocht genoemd worden, werd de vlag, tot versiering der zaal dienend, neergehaald en wat zagen de « hazen » tot hunne groote ontsteltenis ? Eene groote spotprent verbeeldend de « hazen », druipneuzend, eene buis voortslepend in de richting van den Koornmarkt en achtervolgd door de « luizen ». Ja, zoo zeker (?) waren de « luizen » van de overwinning dat een lid zelfs een daartoe geschikt lied te beste gaf : « *De luizenoverwinning* » op de zangwijze van « koevoet is beter dan boelie » :

I

*'t Was over drie-vier weken
Ze waren er al boven op !
De « luizen » haân already den klop
't Zat vast in huldren kop.*

Refrein :

*Haezen, 't is mee hulder gedaan
En wilde naër de Koornmarkt gaan
Ge laat de « Faeze » staan !*

II

*En blij gelijk 'nen « haeze »
Vertelden zij in gheel de stad*

De « luizen » hên er goê van g'had
Ze zijn er g'heel van plat ! — Ref.

III

De « luizen » dat zijn fijnen
Ze piepten dàar van niemendal
Maar dachten « komt in onzen stal »
Thans is 't daar volop bal ! — Ref.

IV

Wij speelden om te winnen
't Moest zijn met al die blague gedaan
Want 't zou wel in de « Faeze » staan
Dat « d'haezen » hên gedaan. — Ref.

V

Wij lieten hulder komen...
Gaven met eens nen stoot gepast,
Ze waren er van aangetast,
En z'haân den klop al vast ! — Ref.

VI

« D'Haezen » hên geen mannen
Die 't Teerlingspel kunnen zoo fijn
Dat ze van hulder zeker zijn
Dat doet de « luizen » pijn. — Ref.

VII

Want mag ik hulder iets zeggen
de « luizen » zijn er toch zoo fel :
'k gaf hulder voore op ieder spel
Voor ons heeft 't weinig tel. — Ref.

VIII

En nu al voor het leste
'k Geef huldere 'nen goeië raad.
Wilt g'hên dat g'op de « Faeze » staat
Maakt hulder nu niet kwaad ! — Ref.

IX

Neemt geen geleende teerlingbakken
Speelt alle dagen meê fatsoen :
Uw leden worden knap en koen,
Ge zult vooruitgang doen. — Ref.

Dat zulke bijeenkomsten en feesten tot slemperijen overgingen en het geld opslochten, hebben de « luizen » maar al te wel ondervonden. De les was duur. Zij bezaten voorheen een grooten ponk die spijtig genoeg geheel en al weg was gesmolten dien avond zelf. Zoo vertelt het overigens « *Het klaaglied van de Faeze* » dat door dezelfde « luis » aan de « hazen » werd opgedragen, geflansd op de zangwijze « revuelied over Quatrecht » :

I

*Zie vrienden 'k ga iets zingen
Voor g'heel de Societeit
Ge moogt het niet uitbrengen
't Is onder ons gezeid
't gaat al over de « faeze »
Door « d'haezen » zoo benijd
We zijn wij nu de bazen
al voor 'nen g'heelen tijd.*

Refrein

*Maar onder ons gezeid)
Waren wij dat spel al kwijt) bis*

II

*We zijn daaraan begonnen
Meê veel hardnekkigheid
En w'hen wij overwonnen
twee keeren op korten tijd
't Was thans een groote feeste
We gaven er boven op
En waren er geen beesten
't En kost er niet meer op. — Refr.*

III

*Wij gingen bij den « bleeken » : (1)
« Gaat 't spel... nog wat vooruit ?
» 't Er is niet meer te kweeken
» 't is allemaal opgetuit ».
Thons mee een deputatie
bij onzen president
En met er veel entratie
Werd het hem dàar bekend : — Refr.*

(1) De schatbewaarder.

IV

*W'hên alles opgeschonken
Champagne getrekteerd
Ons acties zijn gezonken
Wij zijn gerenueerd.
— « Daar moet er iet van komen »
Sprak onze president
H'heeft 't boelken opgenomen
en al ons schuld erkent. — Refr.*

V

*En thans bij Gust (1) getrokken
Het hem ook g'explikeerd,
Want hij had moeten koken
had alles g'arrangeerd :
— « Zie Gust, g'hebt hier ons actien
» Spraken wij met fatsoen
» Ge moogt er wat op passen
» 't geld hebt gij niet van doen.*

VI

*We waren van de goeien
En kosten weêr vooruit ;
We moeten nu wat broeiën,
Want 't spel is nog niet uit.
En zoo alle drij maanden,
'nen teerlingkampstrijd
En hebben wij de « Faeze »
We staan weeral in 't krijt.*

VII

*Nu vrienden voor het leste
Ons toch maar g'amuseerd
en zitten we thans in neste,
het wordt gerepareerd
En moeten wij ervoor boeten,
'ne souper twee of drij
We zijn wij toch geen kroeten,
W'hên de « faeze » en zijn blij!*

F. B.

(1) De Herbergbaas.

Toen, na een drietal maanden de « Faeze » opnieuw moest betwist worden, vroegen de « luizen » niet beter dan van dien last ontslagen te worden. En hun wensch werd volbracht : de « hazen » behaalde de zegepraal. De « luis-dichter » flanste « *Het Vaarwel aan de Faeze* » waarvan het refrein rondborstig uit aller monden der « luizen » klonk :

Luizen 't is er mee gedaan
Laat ze maar naar de koornmarkt gaan
Voor ons is 't goe vergaan !

DE PIETJES-BIJ.

Ten huidige dagen ontmoet men nog « De maandagvrienden », « Hoerberleboe » en « De Pietjeswerpers ».

De twee eerste hebben hun lokaal in « de Wan » Salvatorstraat, nr 1. —

« De Maandagvrienden » is gesticht in 't jaar 1919 ; alhoewel die maatschappij noch reglement, noch vaandel, noch kartel bezit, vergaderen hare leden niettemin regelmatig voor de speelpartijen. Sedert 1921 heeft er jaarlijks een koningsfeest plaats, den 2den maandag van april en de gelukkige winnaar mag zich dan verheugen in het hem zien aanbieden van zijn foto die gedurende een jaar in de herbergzaal prijkt om nadien zijn eigendom te worden.

« De Maandagvrienden » dongen insgelijks mede naar de Goliathcup in 1928.

Met een voorzitter-spelleider zooals Mr J. Smaele is, die door de Folklore aangetrokken zijne maatschappij met tucht weet te leiden, mogen de leden zich eerstdaags verwachten aan het ontstaan van een reglement dat orde en vermaak zal weten eens te meer eene onsterfelijke ziel te schenken tot welzijn van de « Maandagvrienden »

« Hoerberleboe » is eene teerlingmaatschappij die eene bijzondere vermelding verdient en waarvan de heer Jos Sielbo de sympathieke voorzitter is.

Het woord *Hoerberleboe* was destijds één der dekenamen van Napoleon Destanberg ; de tweede was *Cies Van Ghendt*.

Zooals het kartel getuigt bestaat zij onder leus « een uurtje zonder zorg ». Als men wel nadenkt welke kommer en last de handels- en nijverheidszaken met zich kunnen meeslepen, dan mag men wel zeggen dat de teerlingen een gewenschte uitvinding zijn geweest om alle bekommelingen en beslommeringen uit het hoofd te jagen en een uurtje zonder zorg te geven aan hen die eene verstrooiingskuur wenschen.

« Hoerberleboe » is gesticht den 12 October 1912, heeft degelijk reglement en bestuur en viert in 't jaar O.H.J.C. 1937 haar vijf en twintig jaar bestaan. Hare speelpartijen gebeuren gewoonlijk den Zaterdag avond vanaf 20 uur. De prijzen bestaan uit zilveren koffielepels.

Men speelt de gewone partij, maar ieder speler voor negen schreven. Bij het vallen der teerlingen krijgen de spelers :

één punt voor ieder geblikt *pietje* ;

tien punten voor ieder *cavalier* en

vijf en twintig punten voor ieder *cavalier van pietjes*.

De laatste Zaterdag van ieder maand wordt insgelijks eene partij van negen schreven gespeeld maar dan is het spel geregeld als volgt :

De eerste winner heeft recht op 100 punten ;

de tweede » » » » 40 » ;

de 3e, 4e, 5e winners hebben » » 20 » ;

de 6e tot en met den 10e » 10 » ;

de 11e en de volgende » 5 » ; uitgezon-

derd de laatste die zooveel recht heeft als de eerste : 100 punten.

Hierover wordt eene voorbeeldige boekhouding nauwkeurig nageleefd.

Wanneer er 400 punten zijn bereikt bekomt speler een zilveren koffielepel.

Alle jaren heeft er eene groote prijskamp plaats, gezegd « man tegen man ». De winner bekomt dan telkens 2 punten en de verliezer *nul*.

Aan de drie eersten wordt een gelijke prijs toegekend en bovendien geniet de laureaat een herkenningsteeken als tropee welke zijn eigendom blijft.

Vervolgens is er een prijs voor het grootste getal *cavaliers* — *cavaliers van pietjes* — en bovendien een prijs te veroveren onder de *cavaliers*werpers ; ieder *cavalier* gedurende dezen kampstrijd aangeeteekend zijnde, mag het lid bovendien zooveel maal nog de vier teerlingen werpen als het aantal *cavaliers* dat hij geworpen had.

Om te sluiten is er dan nog een laatste prijs genaamd « Prijs voor de kroeten » t.t.z. voor dezen welke het kleinste aantal punten kwamen tijdens den prijskamp.

Jaarlijks worden nog feesten ingericht : banketten en 't Klaas feest en *last but not least* nooit wordt den arme vergeten.

Ziedaar dus eene teerlingmaatschappij die den teerling in eere weet te houden en naar waarde weet te schatten. Het is zij die in

1928 die *Zilveren Cup Goliath*, aangeboden door de Brouwerij Meiresoone, veroverde en 't werd haar ten volle gegund.

Een heugelijk feit uit het bestaan dezer teerlingmaatschappij is wel een boerenkermis welke plaats had tijdens karnavaldagen gegeven in haar oud lokaal, het koffiehuis Miry. Al de leden en hunne familie begaven er zich heen, vermomd in boeren en boerinnen, om zich over te geven aan uitbundige vermaaklijkheden welke het penseel van een Breughel zou geprikkeld hebben. Om deze kermis te laten lukken had het bestuur niet alleen gezorgd voor een teerling-spel maar ook voor kaart- en kegelspel, rolbaan, mastklimming, bijgestaan door « boerenfanfare » en om orde te handhaven — een veldwachter, gendarmen en een burgemeester, wat toch niet belette dat « jonge boeren » eens duchtig handgemeen zijn geworden omdat de eene den anderen « zijn lief » tijdens den dans had ontnomen !

En dat eene leurster met koeken en eieren goede zaakjes heeft gemaakt zooals de man met de macaronkasse, hoeft geen vertoog, als men weten zal dat het feest en bal te 6 uur 's avonds begonnen enkel te 4 uur 's nachts eind nam !

De maatschappijen kennen in 't algemeen « pietjes-bij ». Het is een spel dat meestal gebeurt onder de leden die allen lustige broeders zijn, om op een bepaalden dag eens goed te smullen. De spijskaart verzekert dan « nobele kost ». De leden eten dan « buik sta bij, heugen tegen meugen » en geven, zoo gezegd, het lijf « eene zielmis ! »

Ieder lid werpt met vier teerlingen. Wie *pietjes* blik, betaald voor ieder *pietje* een bepaald aantal centiemen 5, 10, 20 enz. welke in eene spaarkas gestort worden bijgenaamd « pot » in 't vooruitzicht voor het toekomstig gastmaal.

« De Pietjeswerpers » is gesticht met het doel uitspanning en gelegenheidsmaaltijden aan hare leden te verschaffen. Voor zooveel wij er van weten is het de eenige maatschappij met Hoerberleboe die werkt met een degelijk reglement. Zij is tot stand gekomen den 21 Oct. 1934, heeft haar lokaal in 't Vosken, Nederkouter, 8, te Gent. Zij is de eenige een *eerevoorzitter* bezittend — Mr Oct. Van Ommeslaeghe —, verder als voorzitter : Mr Alex Owerks, schrijver : R. Brugman en schatbewaarder : Mr A. Bisman. Haar opgesteld reglement is een echt kunststuk en dwingt ieder bewondering af ; het verbeeldt een teerlingbak. Om aan een gelegenheidsmaaltijd te geraken vergadert men eens per week van 20 tot 22 uur ; ieder lid betaalt dan 1.— fr + 0.10 per pietje ; men werpt 5 × met vier teerlingen.

Wij waren in 1929 getuige van een eenig schouwspel te Ledeberg.

Er was overeengekomen voor de *pietjes* te werpen met zes teerlingen in plaats van vier. Wat gedaan werd. Een hoofdonderwijzer hechtte zijn naam aan een cavalier van zes gelijke vlakken : zes *pietjes* in eens ! Men liet die als een wonder zien — en 't was er wel degelijk een — aan al de aanwezigen. Een « herbergpilaar » *pince sans rire* wist op te merken dat zulk een cavalier hoegenaamd geen wonder mocht genoemd worden zooveel te min dat hij *geblikt* werd door een hoofdonderwijzer die onbetwistbaar een zeer vernuftig man was en die bijgevolg hiervoor geheel en al moest opgewassen zijn !

Er kunnen overeenkomsten bestaan om de cavaliers dubbel te doen betalen. Hier was het geval niet. Ieder lid wierp tien maal. Deze schikking wordt, 't zij alle weken, 't zij twee maal per maand nageleefd, naar gelang den vastgestelden datum der smulpartij. Deze aanhalingen zijn ontleend aan eene maatschappij gesticht in 1924, de Teerlingclub voornoemd. Deze club telde veertien leden die op een banket gehouden den 15 Mei 1931 zich zelf met de hoedanigheid van « koninklijk » heeft bestempeld ! *Où il y a de la gêne il n'y a pas de plaisir !*

Ieder lid zag met groot verlangen den datum der smulpartij naderen. Het is hoogtij dan voor de teerlingspelers. Toen werd, als gewoonlijk, relaas gegeven van het aantal cavaliers dat in het verlopen jaar geworpen werd door ieder lid. Ziehier het getrouw afschrift ervan :

Lijst met aanduiding van het aantal cavaliers geworpen op de wekelijksche speelpartijen van den Zaterdag van 1926 tot en met 1930 :

1926	=	157 cav.,	voor 7 leden ;	39	voor den koning ;
1927	=	142 cav.,	» 8 » ;	29	» » »
1928	=	137 cav.,	» 10 » ;	34	» » »
1929	=	130 cav.,	» 11 » ;	19	» » »
1930	=	122 cav.,	» 11 » ;	27	» » »

In de veronderstelling dat er maar 0.46 kans is op honderd worpen voor het blikken van een *cavalier* dan mag men zeggen dat er in

1926	gemiddeld	34.100	worpen zijn gedaan ;	in
1927	»	30.869	» » » »	
1928	»	29.804	» » » »	
1929	»	28.478	» » » »	
1930	»	12.200	» » » »	

Hij die het grootste aantal behaalde, werd koning voor één jaar uitgeroepen.

« De Maandagvrienden » van Heiligkerst, schenken aan hun koning zijn groot ingelijst portret dat gedurende één jaar in de herbergzaal prijkt; bij de « Teerlingclub » was zulks het geval niet.

De nieuwe leden werden vervolgens door den voorzitter verwelkomd en tot « ridder geslagen ». Het beeld van Brahma prijkte dan op de tafel en tusschen pot en kan, las men dan, de lessen van 't teerlingspel af.

Doch vooraleer daartoe over te gaan kon het wel eens gebeuren dat een der leden zijne welsprekendheid liet blijken door eene « redevoering » ofwel door een vers opgedragen aan hem wie het rad, de spil van het teerlinggezelschap was en die door al zijn hardnekkig werken het vaandel van zijnen club wist hoog te houden en als den held van den dag werd uitgeroepen en gefeest. Wij zijn zoo gelukkig geweest een gedicht te bemachtigen zinspelend op 't plezier genoten rond den teerlingbak en dat aan dezen geheimschrijver en stichter uit erkentelijkheid werd aangeboden :

*'t Vermaak bestaat niet meer, is 't klagen van de menschen !
Voor hen lijdt 't koffiehuis aan eene tering schier ;
Doch kenden z'onzen club, hoe zouden vele wenscher
van 't ledental te zijn voor 't maken van plezier !*

*Is al de lekkere drank niet Bacchus zijne wenschen
De koffie, brandewijn en 't schuimend pintje bier?
En vindt de drinkebroer, 't zij vreemde of 't zij Gentsche
Wel elders eene zaal verlucht, verlicht lijk hier ?*

*En 't zij voor pietjes-bij of ander Brahma's spelen
Die zijn hier bij de hand om ieders geest te streelen
En geven leiding tot een Lucullus' banket !*

*O, waar 'k een Breughel 'k zou getrouw een doek penseelen
En onzen club in feest eens malen in zijn pret
Met Bacchus, Brahma en een Lucullus bezet !*

Deze woorden werden gewaardeerd en vormden eene gelukkige bladzijde in het leven van dezen *teerlingridder*. Nu brak het niet min ernstige oogenblik aan, den nieuwe leden « hunne les te spellen » en hun te zeggen hoe en op welke manier zij zich in het teerlingspelersleven te gedragen hadden. De voorzitter gaf dan onmiddellijk het woord aan het lid daartoe aangesteld die de les gaf als volgt :

HET TEERLINGSPEL

I

*Ge ziet ons allen weer vergaderd
Om tot een disch te zijn genaderd
Die ons zijn grootste wellust biedt ;
Nu wil ik, mijne brave heeren,
Aan onze nieuwe leden leeren
hoe 't teerlingspel bij ons geschiedt.*

II

*Dit edel spel kan men niet spelen
Ten eerste, met een droge kele,
Dit is al jaren lang gekend ;
Men moet, zoohaast men in gaat lappen
Nen goeien pot binst laten tappen
Gelijk men doorgaans doet te Gent.*

III

*Ten tweede, tusschen al die potten
En mag men Brahma niet bespotten
Daar « hij » niet te bespotten is,
En zijne almacht niet miskennen
Zoohaast de teerling gaat aan 't rennen
Hij is hierom gemaakt gewis !*

IV

*Dit zijn dus twee voorname punten
Die gij aanvaardt voor goede munt en
wellicht als ridder van den bak ;
Maar wilt gij die goedsmoeds verzuimen
Welnu dan laat ge van uw pluimen
En werpt ge 't geld uit uwe zak.*

V

*En wilt g'een speler zijn, 'nen ferme ?
Gebruikt dan teerlingspelerstermen
Die altijd passen bij het spel ;
Zoo zult gij uwe plichten kwijten
Zoowel bij 't vagen als bij 't smijten,
Dit weten d'oude leden wel.*

VI

*De blik weerklinkt gelijk een liedje ;
wijst uwe teerling dobbel-pietje,*

*Ah! dat zijn pinnen roept men luid!
En maakt toch niet van uwen neuze
Want smijt een tegenmaat twee deuzen...
Hij wint! Uw liedjen is al uit.*

VII

*Dat moet u toch niet erg verdrieten,
Of in een gramschap u doen schieten,
Mee draaiers smijt ge dat toch af;
Maar zoekt nen maat daarop te werken
Hij kontert u met een paar verken,
En dat bewijst dat hij is straf.*

VIII

*Laat uwen moed toch niet verzinken
En speelt, misschien staan er wel vinken
doch weest niet al te gauwe blij
Daarop krijgt gij een goede lesse:
ze slaan dit af met een paar zessen,
't effekt is weg, ge ligt op zij.*

IX

*Doch zijt ge mee nen helm geboren
Ge smijt nen akkergemsche toren;
De zesseklopper kan er staan;
Pas op want 't luiden van zijn klokken
Verbiedt de kloefen en de zokken
Van hem die meent veel meer te slaan.*

X

*Gij staat vanzelf op een slecht blaadje,
Want dit beteekent hier 't vuil straatje,
En kont en klippel is de zin;
Zij heeten 't ook de krielwuite,
Dit moet u toch niet tegenstuiten
Ge schiet er u dan ook niet in.*

XI

*Want smeed ge niet naar uw verlangen
Nen pinnentrits of andre langen
Aanroept dan Brahma met een beê;
Met Charles dix kunt gij het boeten
En doet ge d'vieille garde groeten
Pas op dan van den cavalier.*

XII

*Eenieder doet naar zijn verlangen
Maar u begrijpt dat de belangen
bestaan in 't vagen van de schreef,
En zoekt ge dit nu te verleeren
Dan kraait men uit : een kiekeleere
Indien gij niets, niets uit en vreef.*

XIII

*Gij zult misschien mij willen vragen
Indien gij traag zijt in het vagen
Wat dan gedaan als gij staat rost ?
De reë kunt gij niet meer gebruiken
Ge moet een cavalier dan stuiken
En 't vraagstuk is zoo opgelost.*

XIV

*Het is van teerlingspelers mode
Dat elk confreer de elf geboden
van 't spel zich in 't geheugen prent ;
het nut daarvan wordt steeds bewezen,
'k verhaast mij dus z'hier voor te lezen
En zorgt dat gij 't van buiten kent :*

DE ELF GEBODEN

- 1° *Bovenal in 't spel is Brahma eenig God ;*
- 2° *Eerloosheid aan kant, rechtvaardig spel is pot ;*
- 3° *Handen uit den bak en speelt niet als verrader*
- 4° *Schrijft met uw stuk krijt, 't is Brahma's wil, hij 's vader ;*
- 5° *Speelt niet vóór uw beurt of smijt niet op het spond,*
- 6° *'t Werpen is 't herdoen, bij 't gooien op den grond ;*
- 7° *Raakt den teerling nooit, van uwen tegenstrever ;*
- 8° *Schimpt nooit op een maat noch op zijn droge lever ;*
- 9° *Kampt met dapperheid het maakt den speler groot*
- 10° *Strijdt en weest getrouw aan Brahma tot den dood !*
en hier het elfste gebod :
- 11° *Waakt steeds goed en ziet
Niet dwaas lijk houten poppen
't elfst gebod gebiedt
En laat u maar niet foppen !*

XV

*Ge ziet, voor 't spel van onzen bak
Is Brahma veeleer sterk dan zwak,*

*Ge moet op alles letten ;
Dus, laat 't gebod niet op 't papier
Zoo gij van 't spel wilt al 't plezier
om d'zinnen te verzetten.*

XVI

*En zoo sluit ik nu met het slot
Want 'k ben op praten niet verzot
Ik mocht u soms vervelen ;
Daarbij, ge zult het wel verstaan,
'k zou brosse, ja, misschien zeven slaan,
Want 'k krijg een droge kele.*

XVII

*Komaan de nieuwe leden zijn
Verwelkomd in ons samenzijn,
De glazen moeten klinken ;
Staat allen recht, wij moeten hier
Het lekker pintje schuimend bier
op hun gezondheid drinken !*

Amen.

Laat ons nu voor 't slot hier nog bijvoegen dat de leden van den Teerlingclub meest allen rustende renteniers zijn met wie men dolgaarne een uurtje slijt. Er bestaat onder de Teerlingmaatschappijen zelden spelers met een lijkbiddersgezicht en zij die bezielde zijn met een gevoel van teerlingsriddersplicht weten meer dan eens eene klucht lucht te geven door eene poets, op schijnbare ernstige wijze samengesteld, te laten doorgaan.

UITDAGING.

Getuige zij de volgende uitdaging in den vorm van een charter, een perkamenten stuk groot ongeveer 35 × 26 cm. en waaraan een zegel hangt. 't Stuk is opgesteld in gotiekschrift en ondergeteekend door een koning en een geheimschrijver.

De inhoud luidt als volgt :

Gent, ten jare 1925, den 25 October

Aan de Heeren Leden van de Teirilingmaatschappij
« De vier Bestuurleden & één Lid ».

Hooggeboren Edelgestrenghe Heeren,
« De St. Lucasdinsdagteirlingspelers, gezien de fameuze exploiten door hunne leden bekomen ;

Gent, ten jare 1921, den 25 8^{br}.

Aan de Heeren Leden van de Teirkingmaatschappij "De Vier Bestuur-
leden & één Lid".

De Hooggeboren Edelgestrenghe Heeren,
De St. Luksdagteirkingsspelers, gezien de sameuze exploitien
door hunne leden bekomen;

Gezien de roem door uwe Leden verworven, dit volgens het gezegde van
uwen Hooggestrengen verlegenwoordiger Ridder Hendrik Coppejans;

Achten het oogenblik gekomen eens en vooral de suprematie vast
te stellen tusschen de twee groepen.

Diensvolgens achten zij het wenschelijks eene samenkomst te
beleggen tusschen de afgevaardigden der wederzijdse Maatschappijen.

Zij houden hun dus ter uwer beschikking tot het bespreken der voorwaarden
van eene gebeurlijke competitie tusschen de wederzijdse kampioenen.

Eene weigering van uwenwege, in te gaan op hun sportief verlangen
zullen zij aanzien, niet tegenslaande alle confraternelijke gevoelens die zij
altijd ten uwen opzichte zullen blijven behouden, als de erkenning
hunner superioriteit op het teirkingssportiefsterrein.

Uwe ridderlijke loefstemming te gemoet ziende biensij u de uitdruk-
king hunner edele sportieve groeten.

Franz Bilson
Koning

Op bevel: De Geheimschrijver:

Edmond Hache

Gezien de roem door uwe Leden verworven, dit volgens het gezegde van uwen Hooggestrengen vertegenwoordiger Ridder Hendrik Coppejans ;

Achten het oogenblik gekomen eens en vooral de suprematie vast te stellen tusschen de twee groepen.

Diensvolgens achten zij het wenschelijk eene samenkomst te beleggen tusschen de afgevaardigden der wederzijdsche Maatschappijen.

Zij houden hun dus ter uwer beschikking tot het bespreken der voorwaarden van eene gebeurlijke competitie tusschen de wederzijdse kampioenen.

Eene weigering van uwentwege in te gaan op hun sportief verlangen zullen zij aanzien, niettegenstaande alle confraterneele gevoelens die zij altijd ten uwen opzichte zullen blijven behouden, als de erkenning hunner superioriteit op het teirling sportief terrein.

Uwe ridderlijke toestemming te gemoet ziende biën zij U de uitdrukking hunner edele sportieve groeten.

Franz Bilsen, koning.

Op bevel : de geheimschrijver : Edmond Haché.

De gevolgen van deze competitie zijn voorzeker rustig en in de beste orde afgeloopen want wij hebben nooit van dooden of gekwetsten melding weten maken. Dit bewijst nog eens de deugd der teerlingen !

Gedingen en processen, staatstwisten en geschillen, gebuurte kraakelen en ruziën zouden alle kunnen vermeden worden om eer, bloedverlies en geld te sparen hadden de belanghebbenden de gedachte maar opgevat alleenlijk aan den « teerlingbak » te denken, zoo oordeelde het ten minste « Cies van Ghendt » erover toen hij zong :

Was ik meester van het land
'k vernietigde de twisten
'k schonk aan ieder dorp en stad
Teerlingen met 'nen bak !

Ontstond er twist of een geding
het spel waar gauw geklonken
'k naam in de plaats van d'advokaat
Het teerlingspel voor raad !

Dat de teerling goud waard is, heeft een herbergier, vijftig jaren geleden, begrepen ; toen woonde hij in de heuvelstraat t/s, hield dàar *caféchantant* en had als uithangbord « In den *gouden* teerling » gekozen en 't was een « gouden zulleken ». Die *gouden* — is sinds

lang verdwenen doch heden zien wij, in de Borluutstraat, t/s, boven den ingang van een koffiehuis, een lantaarn van kubiekvorm, verbeeldend een *glazen* teerling; wellicht doet die dàar dienst als toorts verlichtend de volgelingen van Brahma in hunne exploiten!

Zij schijnen nog niet uitgestorven te zijn...

Leve de Brahmisten,
Leve het Teerlingspel!

KLAASFEEST.

De toebereidsels voor het Klaasfeest gebeuren door middel van een verzoekschrift dat men richt aan de leden om een Klaasgeschenk te willen inzenden aan den lokaalhouder, waarvan de verpakking onmogelijk de herkomst van den afzender verraden kan. Het Klaasfeest gebeurt al meest den eersten Zaterdag na den 6en December. Dien dag gaat het feest alweer vooraf van eene smulpartij doch het toppunt der joligheid van dien avond is wel het «*verteerlingen*» der Klaasgeschenken. De voorzitter — indien deze een vrijgevig persoon is — heeft een prachtig geschenk ingezonden, en de leden hunkeren het te bemachtigen. Het oogenblik van beginnen is aangekondigd door het vooruitbrengen van den teerlingbak en de vier teerlingen. Wie den grootsten blik zal werpen bij de eerste ronde zal zijne keus mogen doen uit de reeks der ingekomen geschenken en gestopt in die raadselachtige verpakkingen. De voorzitter «*lapt in*» en de bestuurleden en gewone leden volgen. Het bestuur treedt eenparig op als scheidsrechtbank en ziet oplettend toe. De eerste ronde is om. Een der pakken wordt na lang betasten, wikken en wegen, door ieder lid die den hoogsten steen blikte, aan den voorzitter overgemaakt en geopend door het bestuur. Alle oogen zijn er op gericht. Onnoodig te zeggen dat het een «*karweitje*» van geduld is, al die geschenken voor den dag te brengen die in ontelbare doosjes, papieren zakjes en pakjes, verstopt zitten. Wij herinneren ons een verpakking die zoo groot was dat ze nauwelijk door de stoepdeur van het lokaal kon gebracht worden!

En zoo gaat het voort met het een geschenk na het ander te «*verteerlingen*». In feite is er op dit Klaasfeest niets anders gebeurd dan verwisseling van ingezonden voorwerpen. Maar de «*Teerlingbak*» bracht hieraan zijne onmisbare medehulp ons een talrijk gezelschap een grooten avond in dolle joligheid en plezier te laten doorbrengen onder het eten van lekkeren «*biek*» en het drinken van eene schuimende pint!

REKENSPELEN.

I

Keer u met den rug naar den teerlingbak en vraag aan een vriend de vier teerlingen te werpen, hem de verzekering gevend dat gij den blik ervan zult kunnen uitrekenen.

Laat ons veronderstellen dat de worp den volgenden blik geeft : 6-5-4-3.

Vraag hem de optelling der punten te maken : deze geven 18.

Hij schuive den eersten teerling op zij om de punten der tegenovergestelde vlakken der drie andere teerlingen ook op te tellen en bij de 18 te voegen.

Wij schuiven dus de 6 op zij.

Het tegenovergestelde vlak van blik 5 is 2 ; dat van blik 4 is 3 en dat van blik 3 is 4.

Hij telle deze drie onderblikken te zamen : $2 + 3 + 4 = 9$ en voege die bij 18. Is te zamen 27.

Hij neme nu deze drie teerlingen, werpe die opnieuw ; zij geven b.v. 3-1-5.

De optelling dezer punten maakt $3 + 1 + 5 = 9$ punten en hij voege die bij de 27, dit maakt 36.

Wij schuiven den teerling 3 blikkend rechts nevens de 6 alreeds opzij gesteld en tellen nu de punten van de tegenovergestelde vlakken der 2 blijvende teerlingen. Blik 1 heeft als tegenovergestelden blik 6 en blik 5 — heeft 2 die samengeteld worden bij de 36. Dus $6 + 2 + 36 = 44$.

Hij werpe nu deze twee teerlingen waarvan hij de punten samen-telt, zij geven b.v. 4-4. Hij telle deze punten bijeen en voege die bij de 44. Dit maakt dus $44 + 4 + 4 = 52$.

Hij schuive blik 4 van links naast den laatsten reeds op zij gestelden 3.

Nu staan op zij geschoven : 6-3-4.

Hij ziet naar het tegenovergestelde vlak van den laatsten teerling met 4 die 3 punten geeft en telt die bij de 52 : $3 + 52 = 55$.

Eindelijk werpt hij met den laatsten teerling die 6 blik, telt die 6 bij de 55 en bekomt 61 als eindgetal.

Het is nu uwe beurt te zeggen welk dit getal is.

Hij schuive den laatsten blik bij de 3 eersten reeds bekomen zoodat er 6-3-4-6 staan.

Nu telt gij de punten op van den blik dezer 4 teerlingen : $6 + 3 + 4 + 6$ zij geven 19. Voeg er ongemerkt en onveranderlijk 6×7 bij (punten van het boven- en ondervlak) is 42 en u bekomt dezelfde uitkomst als hij t.t.z. $19 + 42 = 61$.

II

Voor oningewijden is het een raadsel hoeveel punten op de onzichtbare vlakken in getal zijn wanneer vier teerlingen, aan een toeren gelijk, op malkander geplaatst staan. De sleutel der oplossing ligt in het bovenste vlak. Blijkt de bovenste teerling b.v. 5 dan zal het getal punten der onzichtbare vlakken 23 zijn, want $4 \times 7 = 28 - 5 = 23$.

III

Laat buiten uw bereik twee teerlingen in den teerlingbak werpen waarvan gij den blik raden zult zonder die te bezien.

Veronderstellen wij 2-4.

Vraag dat men den blik van den eersten verdubbele: dit is $2 \times 2 = 4$. Hij voege er 5 bij. Is 9 en men vermenigvuldige met 5 = 45 en voege er nog den blik van den tweeden teerling bij = 49.

Het is nu uwe beurt den blik der twee teerlingen te raden. Trek er onveranderlijk 25 af en u bekomt als tienheden 2, blik van den eersten teerling, en als eenheden 4, blik van den 2den teerling.

IV

Laat ons veronderstellen een blik van de drij teerlingen = 2-4-6.

Dezelfde bewerking als hierboven gaat tot 49. Laat dan vermenigvuldigen met 10 = 490 en aan den uitkomst den blik van den 3den teerling voegen, dit is $+ 6 = 496$.

Het is nu uwe beurt den blik der drie teerlingen te raden. Trek er onveranderlijk 250 af en u bekomt als honderdheden 2, blik van den eersten teerling, en als tienheden 4, blik van den 2den teerling, en eindelijk als eenheden 6, blik van den 3den teerling.

V

Laat ons veronderstellen 2-4-6-1 blik van 4 teerlingen.

De bewerking blijft dus dezelfde als de voorgaande tot aan 496. Laat dan vermenigvuldigen met 10 = 4960 en dan den blik van den vierden teerling bijvoegen = 4961.

Het is nu uwe beurt den blik der 4 teerlingen te raden. Trek er onveranderlijk 2500 af en u bekomt als duizenheden 2, blik van den eersten teerling, als honderdheden 4, blik van tweeden teerling, als tienheden 6, blik van den derden teerling en als eenheden 1, blik van den vierden teerling.

VI

Laat ons nu den blik 4-2-5-3 nemen als voorbeeld.

Men telle al de blikken der steenen op en die geven 14. Men

voege er het onderste vlak bij der twee eersten, dus $3 + 5 = 8 + 14 = 22$.

Diezelfde twee teerlingen 3-5 neemt men op om te laten rollen, men bekomt b.v. 6-6 men telle dus $6 + 6 = 12$ bij de $22 = 34$.

Het is nu uwe beurt om dit getal te raden. Men telle de blikken der 4 steenen samen : dus $6 + 6 + 5 + 3 = 20$ en men voege er onveranderlijk 14 bij wat gelijk is aan den uitkomst 34.

DE TEERLINGEN VAN DE 3 WILBA'S.

Wij hebben nooit andere goocheltoeren gezien dan die door goochelaars van beroep uitgevoerd.

Bij het eindigen van ons werkje werden wij zekeren dag getroffen door de aankondiging van een goochelnummer die wij lazen op een plakkaat van den Nieuwen Cirkus, te Gent en aldus opgesteld : « De 3 Wilba's — Het geheim van den Teerling ». — Geprikkeld door onze nieuwsgierigheid, daar de stof ons in het bijzonder belang inboezemde, besloten wij de vertooning bij te wonen. Wij stelden weldra vast dat het hier een goochelnummer gold en schaften ons eene voorbehouden plaats aan.

Toen het doek zich van het voetlicht verwijderde, kregen wij een bijzonder schouwspel te bewonderen. Links en recht van het tooneel stond een kleine tafel en op den achtergrond, in 't midden, een teerling van nagenoeg 1.80 m^3 .

Opeens vliegt die teerling die niets anders was dan eene overgrootte doos, open en twee van de drie aangekondigde Wilba's deden hunne verschijning. Na het publiek begroet te hebben begon het goochelen door den eenen terwijl de ander hem bijstond.

Hij monsterde een teerling van gewone grootte, goochelde dien weg om hem als 't ware uit de lucht terug te grijpen dubbel vergroot. Nu zagen wij hem beter. Nieuwe verdwijning van *dezen* om hem weer ergens te zien uithalen vier maal grooter. Nu geleek hij bijna de grootte van een ganzenei. Aan *dezen* kwam nu ook de beurt zijn weg voort te zetten, werd weggegoocheld om groot als een kinderhoofd te verschijnen. Die teerling veranderde nu opvolgenlijk van kleur ; rood, groen, blauw, geel enz. De geheimen van den teerling, of liever die van de goochelaars schijnen onuitputtelijk te zijn. Die teerling, een kinderhoofd groot, werd, niemand begreep hoe, plots een teerling zoo groot als een menschenhoofd !

Deze werd van wit zwart en van zwart wit.

Nu werden op de tafel rechts twee zulke witte teerlingen oopen-gestapeld. Een derde, van dezelfde grootte, doch een zwarte, dàar

boven op. Een van de Wilba's bracht den zwarten over naar de tafel links en overdekte dien bij middel van een zijden vierkantig floers. Zijn collega monsterde aan het publiek een vierkantvormige schee die den vorm had om drie dergelijke teerlingen in te houden en schoof die over de twee witte opeengestapelden. Op een gegeven oogenblik werd het zijden floers door den eerst genoemden aan de tafel links weggetrokken, zonder een spoor na te laten van den zwarten teerling. Deze was verdwenen doch de tweede goochelaar schoof de schede van de teerlingen weg en zie, tot eenieders verbaazing had de zwarte teerling plaats genomen, niet boven de twee witte maar wel er tusschen.

Nu kwam de beurt den 3den Wilba ten tooneele te brengen. Men bracht een kroes van wellicht 1.80 m. hoog op het voorplan waarin de zwarte teerling werd geworpen. De twee Wilba's stortten die teerling uit den kroes en deze kwam er wit uit. Voorts werd die witte op zijne beurt in den kroes gesmeten om er terug uitgeworpen te worden. Op het oogenblik dat zij den kroes omkantelden, gleed, in plaats van den teerling, een lieve jonge dame de planken van het tooneel op.

En tot slot werd een der Wilba's in de groote doos gestopt die om zoo te zeggen dadelijk weder geopend werd om den opgeslotene zich een weg te laten banen door een ongemeen aantal teerlingen van een menschenhoofd groot waarmede de doos proppensvol gevuld was en waaronder hij als 't ware bedolven zat. Die groote teerlingen rolden het tooneel op en, als wij zeggen het aantal te schatten op twee honderd dan zullen wij wel zeker beneden de waarheid blijven. Het was een apotheose van den teerling luidruchtig toegejuicht en wel verdiend.

DE TEERLING ALS FAMILIENAAM.

Het woord « teerling » treft men meer dan eens aan als familienaam wat er ook de schrijfwijze van zij.

Het mag zonderling genoemd worden dat men het woord « dobbelsteen » niet als familienaam aantreft, niettegenstaande dit woord de beteekenis van « teerling » heeft.

Wie « al of niet », « dobbel of kwijt » speelde, noemde men « dobbelaer » en dergelijk woord ontmoet men nog meer dan eens als familienaam.

De herkomst van « teerling » is te vinden in het Werk van de Rol dat van Italiaansche oorsprong schijnt te zijn en van de XV eeuw dagteekend.

In ons land ontstond de Rol den 19 Januari 1811 en werd tijdens de Fransche overheersching door Napoleon I ingevoerd. Te Brussel werd het gesticht voor vondelingen en verlaten kinderen afgeschaft in 1856 en te Gent in 1860, zoo vertelt Lodewijk Terneus. De Rol bestond uit een soort tabernakel ingewerkt aan den gevel van een huis, net als eene gewone brievenbus het is aan onze stoepdeur. Het toestel draaide op een rechtstaande spil, was cilindervormig en open langs de straatkant. Er stond een wijmen mandjen in, om het verlaten schepselken er in te ontvangen. Werd er een wichtje in gelegd, dan rinkelde plots een bel binnen in het gesticht, het toestel draaide op zichzelf en het telgje verliet, voor altijd mischien, die aan wie het zijn bestaan te danken had. Gewoonlijk vond men in zijne luieren, als bewijsstuk een geschrift, of een voorwerp : een prentje, een speelkaart, een paternoster, een teerling, enz. En het wichtje kreeg dan gewoonlijk den naam van het ingesloten bewijsstuk.

Als de moeder naderhand het kind terug wilde eischen, had zij eenvoudig de beschrijving van het voorwerp te geven met den datum waarop het kind verlaten werd.

Oorspronkelijk moet een der voorzaten van gelijk welke familienaam « teerling » zonder onderscheid van schrijfwijze, een verlaten of gevonden kind zijn geweest.

Wij hebben een *Teerlinck* gekend, een arme sukkel, die hard te tobben had voor zijn bestaan en tegelijkertijd een anderen *Teerlinck* door de fortuin begunstigd en die zich in weelde baadde.

Wie weet hadden beiden niet denzelfden voorzaat !

Wijlen Lod. De Vriese vertelt hoe hij aan eene verloofde op een vooravond van haar huwelijk een gedicht opdroeg. Ik geef hem hier het woord :

« Zonderling samentreffen, de baas der herberg heette Teirlinck. Zijne dochter door iedereen geerne gezien omdat zij voor iedereen een minzamen lach en een minzaam woord had, ging trouwen. De kalanten besloten ter dier gelegenheid feest te vieren en de jonge bruid als dankbaar aandenken een huwelijksgeschenk aan te bieden. Op zekeren avond greep het plaats, en ik werd gelast in naam der gewone bezoekers het woord te voeren. Ik deed zulks geerne en ik stak mijn gelukwensen in verzen, waarin natuurlijk op den naam der bruid — *Teirlinck* — moest worden gezinspeeld. Als liefhebbers van den teerlingbak konden wij niet anders.

Ziehier het gedicht dat, 't mij schijnt, — eene moeder is altijd
hooveerdig op haar kind, — niet al te slecht gelukt was. Het werd
in alle gevalle door de vrienden op luid handgeklap onthaald. Hoort :

« Het leven is een teerlingworp ;
Bij d'ouden en bij jongen,
Hier in de stad, ginds op het dorp,
Wordt ons dat voorgezongen.
Voor d'een is 't al, voor d'andere niet
Zie, Pier slaat alles tegen,
Hij leeft in kommer en verdriet,
Jan zwemt in vreugd en zegen !
Ja, 't leven is een teerlingspel
Wij moeten 't zoo verdragen,
Met àl zijn leed, met àl zijn wel
Zijn' schoone en kwade dagen.
God scheidt den dag, wij gaan er deur,
Weg kommer en weg zorgen !
Wat helpen tranen en getreur ?
Aan ons de blijde morgen !
Vast, 't leven is een teerlingsteen
vol goede en wijze lessen,
Gij hebt geen kans : pietjes alleen
Hij smijt standvastig zessen !
En slaat het u somtijds eens mee :
en trits ! allo, drij schreven...
Hij smijt u af met cavalier,
Zoo gaat het in het leven !

Ook 't huwlijk is een teerlingskans
Men dient het wel t' onthouden
Het geeft ons goede of slechte mans
En brave of kwade vrouwen ;
Het is een hemel of een hel
Miserie of wel zegen.
Wie kent 't geheim van 't teerlingspel ?
't Geheim van s' levenswegen ?

(Aan de Bruid :)

Gij treedt vandaag het huwlijk in
de vrienden hier vergaderd,
Wenschen geluk aan 't jong gezin :
Dat nooit u 't onweer nadert !

En, lieve bruid, aanhoor mijn stem :
Laat ons maar spoedig weten,
Of hij met u en gij met hem
Vier zessen hebt gesmeten ! »

« De van geluk stralende bruid beloonde mij met twee klinkende
kussen die ik met groot plezier terug gaf... »

Het leven is een teerlingworp !

EMILE ANDELHOF.

FOLKLORISTISCH LEVEN

DE HEEMKUNDE- EN FOLKLORE TENTOONSTELLING TE BORNHEM (van 15-23 AUGUSTUS 1937)

In de jongensschool te Bornhem is een belangrijke Gewestelijke Tentoonstelling van Heemkunde en Folklore ingericht geweest onder bescherming van het provinciebestuur en van de gemeentebesturen van Bornhem, Hingene, Mariekerke, Weert.

De opening had plaats onder drukke belangstelling. Waren o.m. aanwezig hertog en hertogin d'Ursel; graaf en gravin de Marnix van St. Aldegonde; de hh. Schobbens, griffier der provincie Antwerpen; Kennes, bestendig afgevaardigde; Van Bellinghen, arrondissementskommissaris; mgr. Indewey, prelaat der abdij van Bornhem; pastoor van Cleuvenbergen; dokter R. van Lint, burgemeester van Bornhem; de burgemeesters van Hingene, Mariekerke, Weert; de gemeenteraadsleden van die vier gemeenten; prof. dr. Blancquaert; dr. Jan Lindemans, bestuurder van het Rijksinstituut voor Landbouwhuishoudkunde te Laken.

De VOORZITTER, dr. R. van Lint, burgemeester van Bornhem, heette de aanwezigen welkom. Hij herinnerde aan de folklore-tentoonstelling gehouden te Opwijk en waarvan Bornhem als een voortzetting is, ingericht vooral onder opwekking van wijlen dokter Juul Mees.

Dr. JAN LINDEMANS hield de openingsrede. Hij bracht een hulde aan de nagedachtenis van dokter Juul Mees, wiens naam gehecht zal blijven aan de geschiedschrijving van Bornhem.

Spr. zette uiteen hoe de liefde voor het eigen dorp heeft geleid tot de kennis daarvan, kennis welke samengevat wordt in de heimat- of heemkunde: een nieuw woord voor een oud begrip.

De heimatkunde is eigenlijk ontstaan in Zwitserland, en heeft over Duitschland ons land bereikt. Het woord « heimat » is verwant met ons « heim » of « hem », dat nog voortleeft in gemeentenamen als « Bornhem », die woorden als heimwee, geheim (heimelijk); het Engelsche « home » is ook met « heim » verwant. Het beteekent eigenlijk « huis », en bij uitbreiding eigen dorp, eigen streek.

De heimatkunde bestudeert de historische en aardrijkskundige wording van streek of dorp, hun flora en fauna, hun woningen, nijverheid, wegen, kultuur, landbouwstelsel, plaatsnamen, economische ontwikkeling, ambachtswezen, de geschiedenis van het dorp, van de geslachten en voorname ingezetenen; verder het dorpsleven of folklore, de taal, het natuurschoon, de middelen tot verfraaiing van het dorpsleven stoffelijk en kultureel.

Spreker zegde dat het land van Bornhem buitengewoon belangrijk is op gebied van heemkunde en folklore, door zijn verleden en door zijn ligging, door zijn epischen strijd tegen het water, door zijn natuurschoon, dat schilders en dichters heeft bezielde: de tentoonstelling is daarvan een schitterend bewijs.

De voorzitter verontschuldigde o.a. de hh. J. Hoste, minister van Openbaar Onderwijs; graaf Holvoet, provinciegouverneur; C. Huysmans, burgemeester van Antwerpen; Heyman, volksvertegenwoordiger van Sint Niklaas.

Hij dankte den spreker, zegde dat de tentoongestelde voorwerpen door de kasteelen en de boerenwoningen in bruikleen zijn gegeven en wees op de toewijding van den h. Alf. Suykens, onderwijzer, sekretaris van de tentoonstelling.

Een bezoek aan de tentoonstelling had plaats. Zij is zoo uitgebreid, dat wij ons tot het noemen van de vijftien zalen moeten beperken.

De zaal voor folklore, met kinderspelen, huisraad, volksspelen, gerief; de zaal voor aardrijkskunde en economische ontwikkeling; de zaal voor ikonografie; kerken, molens, veldkapellen, hoeven, kasteelen, Schelde en Rupel, oude straten, Jan-Hammeneckerpad, dreven en landschappen; de zalen voor de abdijen en het gasthuis; voor de flora en de fauna, ongemeen rijk; voor de vereenigingen; voor het schoolwezen; voor het kultureele leven: schilderijen, boeken, muziek; voor « wat onze voorouders lazen »: zeer leerzaam; voor de geschiedenis en de bevolking; voor het godsdienstige leven; voor het visschersbedrijf; voor nijverheid en landbouw.

Een oud boerenbinnenhuis, een salet, een boerenslaapkamer, een herberg zijn weder opgesteld.

Deze tentoonstelling, welke toegankelijk bleef tot Maandag 23 Augustus kende een druk bezoek van menschen van de streek, onderwijzers en leerlingen. De fraai uitgevoerde en degelijk gedokumenteerde katalogus kostte slechts 1 fr. Het inrichtend comité haalt eer van zijn volksopvoedend werk!

DE TENTOONSTELLING VAN HEEMKUNDE TE AARSCHOT

Ter gelegenheid van de Aarschotsche kermis, die dit jaar samenviel met de 600-jarige viering van het bestaan van de O. L. Vrouwkerk, had een tentoonstelling van heemkunde en de XIe Gouwdag van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring van Vlaamsch-Brabant te Aarschot plaats.

Onder de vele aanwezigen waren de hh. burgemeester O. Coomans de Brachène; pastoor-deken A. Verpout; dr. J. van Brabant, voorzitter van het inrichtend komiteit; J. de Pauw, ondervoorzitter; J. Terweduwe, sekretaris; L. Cornelissen. J. Mailly, J. Dille, J. Meyer, K. Rutgeerts, R. Hoers, E. Michiels, en andere leden; dr. Uytterhoeven.

Dr. J. VAN BRABANT heette, namens den Geschied- en Oudheidkundigen Kring en namens het komiteit, als voorzitter hiervan, de aanwezigen welkom en verantwoordde de tentoonstelling welke niet op volledigheid boogt, daar zooveel — o.a. het heele stedelijke archief dat zoo uitzonderlijk uitgebreid was — heelemaal verwoest is geworden in den oorlog. Spreker wees op het eigen natuur- en stedschoon der streek en hoe dit tot uiting komt in de tentoonstelling. Hij dankte ten slotte alle medewerkers prelaten, burgers, kloosterlingen, vereenigingen, het stadsbestuur, konservatoren, schrijvers, schilders, toonkundigen, studenten. In het bijzonder noemde de voorzitter de hh. J. Terweduwe, sekretaris, en G. Mailly, vakleeraar te Leuven.

De h. R. MOERS, voorzitter van het komiteit voor vreemdelingenverkeer, wenschte dr. J. Van Brabant geluk met de tentoonstelling.

« Wij hebben niets meer, wij kunnen niets meer toonen, denken wij soms, maar deze tentoonstelling bewijst wel het tegendeel » besloot de spreker.

De h. O. COOMANS DE BRACHENE, burgemeester, wenschte op zijn beurt alle inrichters geluk en verklaarde de tentoonstelling geopend.

De plechtigheid besloot met een rondgang.

In de voorhal is, door het Komiteit ter Bevordering van het Vreemdelingenverkeer de verwoesting van de stad in 1914 getoond, o.a. wat nog gered werd uit het verwoeste stadhuis, daar is ook Aarschot als toeristisch centrum in beeld.

De aardkunde, de voorhistorische voorwerpen, de flora en de fauna vormen een zeer belangrijke verzameling. Het vereenigingsleven — vaandels, reglementen, portretten, en de Oude Woonkamer, met vuurplaat, kersten, versiering, spinnewielen, zijn levendig voorgesteld.

Drie zalen, gewijd aan kunst en kultuur, geven een overzicht van het werk van Aarschotsche schrijvers, toonkunstenaars, schilders, kunstsmiden, kunstfotografen, illustrators, enkele namen : J. en V. Bols, Fr. Crols, Fr. en H. De Caerlé, J. Hammenecker, L. Liekens, dr. J. Muyldermans, A. Paessens, K. Tuerlinckx, K. Rutgeerts, dr. Fr. en dr. J. Uytterhoeven, schrijvers dr. J. Bols, A. Meulemans, toonkundigen : J. Cuyvers, linsnijder ; J. van den Seylbergh, schilder ; G. Matlly, kunstsmid.

Zeer typisch is de zaal met de oude Aarschotsche messenmakerij ; smidsvuur, aambeeld, werkbank, slijpsteen, polijstmolen ; in de zaal met archief, geschiedwerk en ikonografie, is nog enkele schaarsche archief, alsmede monografieën, o.a. van dr. J. Uytterhoeven, K. Rutgeerts, L. Liekens, Th. van Haesendonck, A. Wuyts, Meerbergen.

Een der mooiste zalen is gewijd aan werk van de Aarschotsche schilders : P. J. Verhaegen (1728-1811), Jan Jozef Verhaegen, ook genoemd « Pottkens Verhaegen », Ern. van den Panhuysen (1874-1929) en Ch. van der Eycken (1809-1891).

De tentoonstelling besluit met de zaal voor schilderijen, beeldhouwwerk en kunstschaten van de O. L. Vrouwekerk ; hier is ook een reproductie van de « Mystische Wynpers » en een schilderij dat den wijnoogst uitbeeldt, door P. van Bredael den Oude (1622-1729), terwijl ook prenten, gravures, bedevaartvaantjes zijn voorgelegd.

Aldus een schamel overzicht van wat er te zien is in de tien zalen van die Heemkunde-tentoonstelling in de stad van « O. L. Vrouw der seven Torens » waar den Dinsdagnamiddag nog een gedenkteeken voor Jakob Piccart, den bouwer van den toren, werd onthuld en een historischen stoet uitging, en op Zondag 29 Augustus, de viering werd besloten met het kongres van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring van Vlaamsch-Brabant.

Op de Akademische zitting in het « Capucienen » traden als sprekers op : Z. E. H. Dr. J. Evers, De bronnen der geschiedenis van Aarschot ; Z. E. H. Dr. J. Van Brabant, De Mariaverering in het Land van Aarschot ; Prof. Dr. J. Gessler, De Mystieke Wijnpers ; D. Jan Grauls, de « Misericordes » van het Aarschotsch hoorgestoelte. Een omgang van den Historischen Praalstoet had plaats en men liet het zich goed smaken aan de Brabantsche kermistafel in de zaal der Koninklijke Harmonie.

EEN NIEUW FOLKLORE-MUSEUM TE HERENTALS

De Vereeniging der Kempische Schrijvers en de oude rederijderskamer De Cauwoerde (cauwoerde beteekent pronkkapel) hebben, in gemeen overleg, in een stemmig huis van de Coppendalestraat, te Herenthals, een museum ingericht, aan de Kempische folklore gewijd.

De ziel van deze onderneming is dr. Lauwereys ; flink bijgestaan door enkele medewerkers als de hh. Helson en Pol Heyns.

Veel bezit het museum nog niet : kaarsen, foto's, oude boeken, afdrukken van beweegvlaggetjes, poppen ter verbeelding van oude kleederdrachten. Maar de

ontwerpers hopen het ver te brengen ; laat ons vertrouwen dat zij met doelmatigen steun van stad, provincie en Staat, van hun museum iets blijvends zullen vermogen te maken.

Het was een gelukkig denkbeeld aan de inwijding van deze instelling een volksfeest te verbinden : openluchtvertooning, liederenwedstrijd op de kiosk van de Markt ; rederijkersstoet met veel kleurige vlaggen en zelfs een stemmigen wagen ; openbare uitvoering van Kempische dansen ; zingen van volksliederen met begeleiding van fanfare ; wedstrijd voor tromhoffelaars en vendelzwaaiers.

Uit alle oorden der Kempen waren deelnemers en belangstellenden opgekomen. Ook Noord-Brabant (Eindhoven en Aarschot) was op merkwaardige wijze vertegenwoordigd. In de stad heerschte een blijde feeststemming.

In den zangwedstrijd werd de eere-prijs — buiten wedstrijd — toegekend aan de sterke groep van « Kunst en Vermaak » uit Borgerhout. De eerste prijs werd toegekend aan « 't en Zal » uit Lier.

's Morgens, bij de inwijding van het museum, hield dr. Rombauts, burgemeester, een keurige rede, waarin hij het doel en den geest van het museum uiteenzette en zich bij voorbaat verheugde in de belangstelling welke het voor het Kempisch volksleven zou opwekken.

De h. Jef Simons, uit naam van de Vereeniging der Kempische Schrijvers, dankte dr. Laureys en het gemeentebestuur.

De h. Jef Mennekens bracht den groet en de gelukwensen van den minister van Openbaar Onderwijs en de hoop, dat de staat zijn steun aan de medewerking zou kunnen verleen. Ook als voorzitter van de Koninklijke Kommissie van toezicht op het Landjuweel, had hij een woord van waardeering over voor het beperkter streven van hen, die de inrichting van een Kempisch Landjuweel hadden ontworpen.

Het feest op de markt met haar mooi kader van kleine Brabantsche stad, was buitengewoon geslaagd. Het weder viel overigens bijzonder mede. Met tevredenheid mag worden aangestipt dat het een zuiver kunstkarakter droeg. Niet de minste wanklank. De talrijke menschen leefden het dan ook, in volle sympathie mede.

Even na 2 uur werd een grootsche optocht opgesteld.

Padvindders openen het bonte en welverzorgde geheel.

Een lichte wind doet de vaandels wuiven, die volgen.

Daarna volgen de Kultuurvereenigingen uit de Kempen.

Tal van Kempische schrijvers en kunstenaars, w.a. Jef Simons, F. Timmermans, Ern. Claes, Pol Heyns, Pol Celen, Jef Van Hoof, Flor Peeters, Dirk en Gerard Baksteen, Op de Beeck, Helsen, Dr. Verwaest, Sterreckens en echtgenoot, Cornelis Plateou en Lauwereys, zijn aanwezig.

De praalwagen van V.T.B., die het bezoek van St. Waldetrudis, de stichteres van de Stad Herenthals, aan haar stad voorstelt, met zijn edelvrouwen en page's oogst veel bijval.

De oude gilden in grootsche kleedij bieden een schitterenden aanblik.

De rederijkerskamers uit Hoogstraten ('t Eglantierken) uit Lier, (Ongeleerden en Groeyende Boom) uit Borgerhout, (Lauwerkransken) en de Cauwoerde uit Herenthals zelf stappen eveneens mee. En ten slotte komt de lokale Studentebond.

Het volksfeest op de Markt werd met den verwachten bijval uitgevoerd.

De oude dansen, de muziekuivoeringen, de wedstrijden in tromhoffelen, in vendelzwaaien en de kinderliederen vallen buitengewoon in den smaak en in de

grootste geestdrift — niettegenstaande de zon brandt — eindigt dit prachtige feest.

HET MUSEUM.

Een prachtig geheel werd hier op korten tijd bijeengebracht.

In de eerste zaal, er zijn er zeven, prijkt de foto van den pionier van de Kempische letterkunde, Jules Grietens.

Afbeeldingen van den Boerenkrijg, penteekeningen van Jos Tegenbos, jaarboeken der Rederijerskamers, blazoenen van « 't Cauwoerdeke » — nu de Cauwoerde — « Den Groeyenden Boom uit Liere » zijn in de beste orde aan de wanden en op tafels gebracht.

Huldefoto's aan de Kempische schrijvers Conscience, Aug. en Renier Snieders, De Koninck, Servaas Daems, Vermeyen, Timmermans, Claes, Simons, Heyns, Zuster Maria Jozefa en Alice Nahon werden in een mooi geheel bijeengebracht.

Een prachtige reeks van etsen van Dirk Baksteen, pastelteekeningen van Tegenbos, Fauna en Flora in de Kempen door Van Grieken, schilderijen van Van Regenmorter, Kempische molens, foto's van kerkelijke kunstwerken, en andere werken meer wekken de bewondering.

HET ZESDE KEMPISCHE KONGRES TE HOOGSTRATEN VAN 29 AUGUSTUS TOT 12 SEPTEMBER

Vijftien jaar gingen voorbij, sedert te Turnhout in 1922 het eerste Kempisch Kongres werd gehouden.

Het doel dezer kongressen is de mooie Kempen te verheerlijken in haar aloude geschiedenis, in haar eeuwenoude kunst en tevens de volkskunde van den Kempenaar beter te doen kennen.

Om deze verschillende doeleinden beter te bereiken, werd reeds met het eerste kongres een veertiendaagsche tentoonstelling ingericht van al hetgeen betrekking had of verband hield met het Kempische leven der vorige eeuwen. Het historisch kasteel te Turnhout was te klein om al de oudheden, schilderijen, foto's, huisraad, gildevoorwerpen, kleederen, enz. ten toon te stellen. Duizenden en duizenden bezoekers kwamen de tentoonstelling bezoeken.

Om de drie jaar werden achtereenvolgens de eerste vijf Kempische Kongressen gehouden te Turnhout, Brecht, Gheel, Esschen en Westerloo.

De Kempische Kongressen, die benevens tentoonstellingen ook studiedagen op hun programma hebben, gaan gepaard met een grootsch landjuweel voor de eeuwenoude Kempische boogschuttersgilden. Al de gildekoningen komen op het kongres bijeen en schieten voor het opperkoningschap der Kempen. De gilde waartoe de opperkoning behoort, ontvangt voor een termijn van drie jaar den beker van het Landjuweel, die op het volgend kongres weer opnieuw wordt betwist.

Dit jaar werd de inrichting van het zesde Kempisch Kongres toevertrouwd aan Hoogstraten. Wie kent Hoogstraten niet, de aloude Vrijheid, de machtige Kollegiale kerk, het prachtige stadhuis, het typisch begijnhof, het historisch gravenkasteel (thans schoolgevang), de mooie lindendreven, de werklustige menschen en de gansch de Kempen door bekende geschied- en oudheidkundige kring « H. O. K. ». Het is het bestuur van dezen kring, dat onder leiding van zijn

voorzitter prof. Lauwereys en in medewerking met gemeenteoverheid en besturen van vereenigingen, het omvangrijk programma van het zesde Kempisch Kongres zal uitwerken.

HET PROGRAMMA

Het programma luidt :

Zondag, 29 Augustus. — Opening van de tentoonstellingen door baron Holvoet, gouverneur van de provincie Antwerpen. Optocht van geschiedkundige en folkloristische groepen door de vereenigingen van Hoogstraten.

Woensdag, 1 September. — Studiedag voor studenten uit middelbaar, normaal en hooger onderwijs.

Zaterdag, 4 September. — Opening en inleiding tot het kongres.

Zondag, 5 September. — Studiedag. De dag van het Woud. Grootsche optocht der Kempische gilden. Koningschieting voor het Landjuweel. Bezoek van graaf de Lalaing (gezant van België te Boedapest, afstammeling der graven van Hoogstraten). Kroning van de opperkoning der Kempen door graaf de Lalaing. Wedstrijden. Volksdansen.

Maandag, 5 September. — Studiedag. De dag van het Dorp.

Dinsdag, 6 September. — Studiedag. De dag van velden en wegen.

Zondag, 12 September. — Ommegang. Ten slotte jeugd- en kinderfeest met allerlei folkloristische spelen, kinderdansen, Kempische liederen, enz. — R. D. C.

BOEKBESPEKING

CELIS, GAB.: *De Kapelletjes in België*, 1937, Uitgave van de « Vrienden der H. Maagd », Heirnislaan 5, Gent.

Van een langdurige ziekte enigszins hersteld heeft onze vriend Pastor Gab. Celis hierbovenvermelde studie over de Kapelletjes *con amore* geschreven. Onder een beknopten vorm behandelt hij oorsprong, geschiedenis en gebruiken der kapelletjesvereering. Den oorsprong ziet hij voornamelijk in de middeleeuwsche « Montjoie »'s, die op den vaak langen weg naar de bedevaartplaatsen de nadering van de bedevaartplaats aan de pelgrims moesten aanwijzen. Het spreekt echter van zelf dat de diepere oorsprong den natuurlijke drang van den vromen mensch naar bovennatuurlijke bescherming is en dat deze « Vreeze Gods » zich onder verschillende kapelletjesvormen kan concretiseeren. Gab. Celis onderscheidt dan ook zeer terecht 1° de mijlpaalkapelletjes, vervormde overblijfsels van Romeinsche mijlpalen langs de heirbanen; 2° de boomkapelletjes, oorsprong van beroemde bedevaartplaatsen in ons land, b.v. te Cortenbosch, Duffel, Edelare, Ertvelde, Foy bij Dinant, Heffen, Overijssche, Scherpenheuvel, Walcourt; 3° de steenen kapelletjes, opgericht uit dankbaarheid voor bekomen bescherming in geval van ziekte of gevaar, ook als gedachtenis bij ongeval of misdaad; 4° de staak-kapelletjes in veld en boomgaard tot bescherming van fruit- en landgewassen; 5° de gevel- en straathoek-kapelletjes, voorbeelden van volksdevotie op hofsteden en in de stad, waar in een stad als Gent de « gebuurte-kapelletjes » nog talrijk zijn in de volksbuurten en in de beluiken.

Voor al deze verschillende soorten van godsdienstige folklore vraagt Gab. Celis onze aandacht. Het mag dan ook verwondering baren dat hij als folklorist den staf breekt over sommige gebruiken, zooals het koortsafbinden aan de traliën van sommige kapelletjes. Het is zijn recht als geestelijke tegen « wangelooft » te ijveren, maar als folklorist heeft hij àl de onbewuste uitingen van het volksgeloof te bestudeeren. Om die reden lijkt ons het standpunt van « Les Amis des calvaires et des chapelles du Hainait » en « Le Comité pour la sauvegarde des souvenirs Brabançons » *folkloristisch* zuiverder dan de een godsdienstig doel nastrevende « Amis des calvaires et des potales » te Luik, « Amis des calvaires et des chapelles » van Aarlen en « De Vrienden der H. Maagd » te Gent. We geven echter toe dat de E. H. Celis met de door hem verkozen propaganda in het Vlaamsche land goede resultaten heeft bereikt. Als aanvulling bij deze bespreking geven we hier de bij zijn studie toegevoegde vragenlijst, met verzoek ze beantwoord aan den heer G. Celis, priester, Heirnislaan 5, Gent, te laten geworden :

VRAGENLIJST.
KAPELLETJES.

Gemeente :

Plaats der kapel ; weg, gehucht, straat, eigenaar.

Oorzaak der oprichting (Legende ?)

Vorm der kapel.

Volksnaam der kapel.

Ter eere van H...

Is er een bedevaart ? Wanneer ? Waarom ?

Natuur der offergiften.

Is de kapel omringd van boomen ? Welke ?

Wordt de kapel goed of slecht verzorgd ?

Brandt er licht bij ? Wanneer ?

Wordt er stilgehouden bij processie ? Kruisprocessie ?

Zijn er eigenaardige gebruiken : Meiboom, enz. ?

N. B. Foto's en teekeningen zijn gewenscht.

P. D. K.